

6.10.2010 – osnova

- 1) Odborná literatura
- 2) Periodizace řecké literatury
- 3) Řecký jazyk, diglosie
- 4) Řecká literatura od r. 1453 do konce osvícenství
 - a) do poloviny 18. st.:
 - oblasti pod Tureckou nadvládou
 - Rodos, Kypr
 - Kréta
 - diaspora
 - Jónské ostrovy
 - b) Osvícenství (Rigas Ferreos, A. Korais aj.)
- 5) Poezie na počátku 19. st. (Christopoulos, Vilaras)
- 6) Andreas Kalvos – na pomezí klasicismu a romantismu

- 7) Dionysios Solomos a sedmiostrovní škola
- 8) Athénská romantická škola
- 9) Emmanuil Roidis
- 8) Jannis Psycharis a jazyková otázka
- 9) Generace roku 1880 – poezie v dimotiki, žánrová povídka
- 10) Symbolismus na přelomu 19. a 20. století
- 11) Konstantinos Kavafis
- 12) Anjelos Sikelianos
- 13) Nikos Kazantzakis
- 14) poezie 20. let (Karyotakis)
- 15) próza generace 30. let (maloasijská škola, román z městského prostředí, soluňská škola)
- 16) próza generace 30.let (surrealismus, O. Elytis, J. Seferis, J. Ritsos)
- 17) poválečná literatura, 60. léta
- 19) literatura v době diktatury
- 20) současná řecká literatura

Řecká literatura 19. a 20. století

Sekundární literatura

Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1949

Mario Vitti, *Storia della letteratura neogreca*, Torino 1971

Mario Vitti, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1978

Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1978)

Roderick Beaton, *An Introduction to Modern Greek Literature*, Oxford 1994

Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία*, Αθήνα 1996

B. Borecký, R. Dostálová a kol., *Slovník řeckých spisovatelů*, Praha 2006

Řecký jazyk

charakteristické znaky

„Dlouhověkost“ řečtiny – **nepřerušný vývoj po 35 staletí**

Velký geografický rozsah – **rozšíření řečtiny**

– Od 8.st.př.K. starověké kolonie ve Středomoří a Černomoří

– V helénistické době řečtina jako správní a kulturní jazyk od Pamiru po jižní Egypt

– Novodobá řecká diaspora (ekonomická a politická emigrace) v Americe, Austrálii, Německu aj.

Jazyková otázka, problém **diglosie** je aktuální až do 70. let 20. století

Velká řecká kolonizace



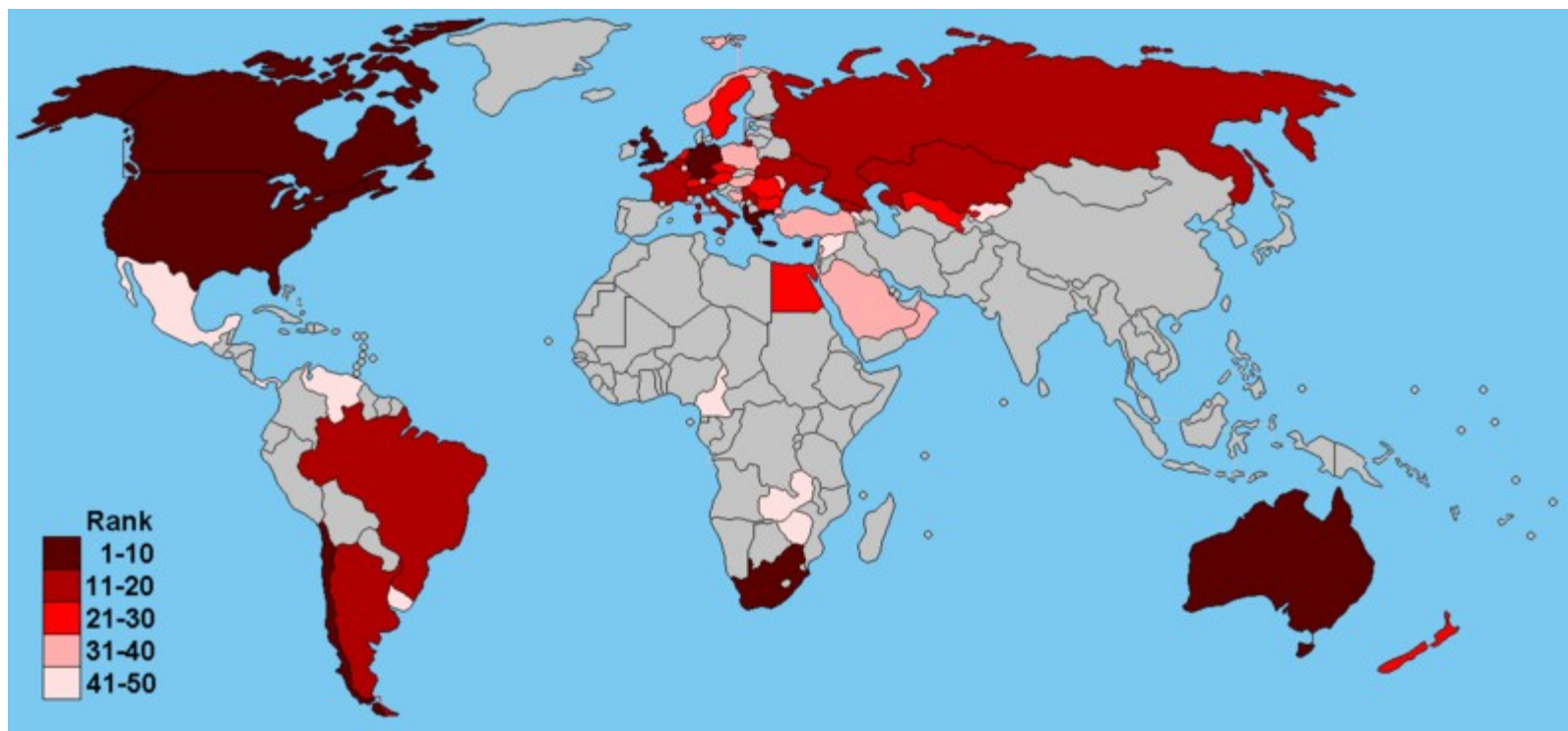
Říše Alexandra Velikého



Byzanc za Justiniána



Současná řecká diaspora



Diglosie – dvojjazyčnost

Sociolingvistický jev, který se vyznačuje **současným používáním dvou jazyků nebo dvou forem jednoho jazyka na jednom území.**

Tyto dvě formy (*vysoká varieta – high variety / nízká varieta – low variety*) mají **odlišnou sociální a kulturní funkci** (oficiální literatura x zábavná literatura).

Navzájem se však **doplňují a prolínají.**

Vysoká varieta (archaizující podoba řečtiny) **není používána jako mluvený jazyk.**

Nejstarší vývoj

Mykénská kultura 1600 – 1200 př.K.

Achájové (Mykény, Tíryns, Pylos)

Hliněné tabulky s lineárním písmem B

Zánik kultury – příchod Dóřů

Temná staletí

Přijetí foinické abecedy

Starořecké dialekty a jejich doklady

1) nářečí iónsko–attické – Iónie (střední část Z pobřeží M. Asie) a přilehlé ostrovy, většina ostrovů Egejského moře, Euboia a v Attika

a) staroiónské – epická iónština: Ilias, Odysseia, Hésiodovy Práce a dni

b) novoiónské nářečí – živá iónština – mluvený jazyk v oblasti Iónie

Hérodotos z Halikarnassu (484 – 424) – Dějiny, živá iónština + prvky attičtiny pestrá iónština

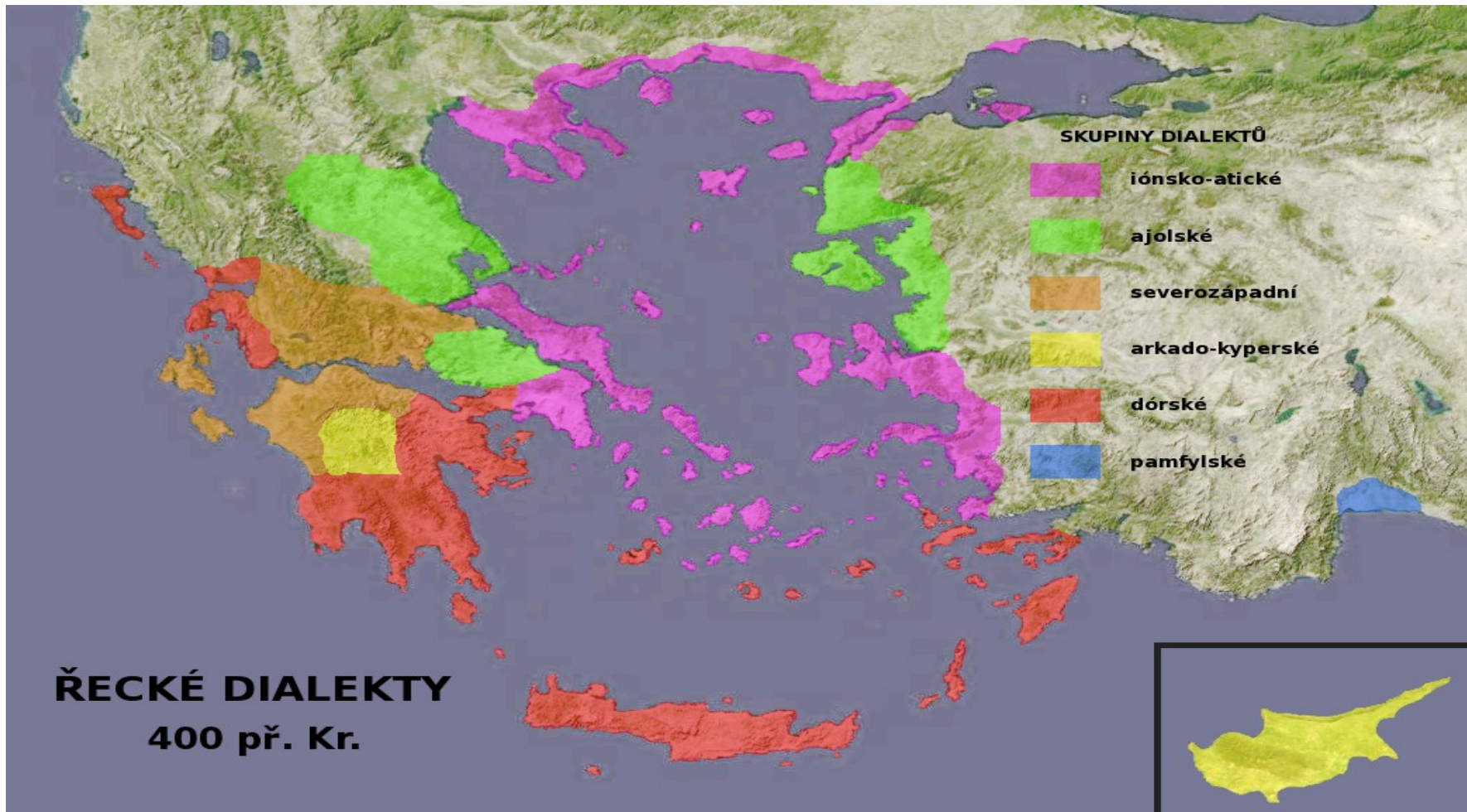
c) attické nářečí – oblast Attiky: tragédie – Aischylos 6./5.st., Sofoklés – 5.st., Euripidés – 5.st.); komedie – Aristofanés (5./4. st.), Thúkydidés (2.pol. 5.st.) – Dějiny peloponéské války, Xenofón (5./4. st.), Platón (5./4. st.), Démostenés (4.st.)

2) nářečí aiolská – Lesbos, přilehlé maloas. pobřeží, Thesálie, Boiótie: melos – Alkaios (7./6.st.), Sappó (6.st.)

3) nářečí dórská a severozápadní – většina Peloponésu, korintská šíje, stř. Řecko: sborové zpěvy – Alkman (650), Simonidés, Pindaros, Bakchylidés (6./5. st.)

4) arkado–kyperské nářečí – střední Peloponés, Kypr: nápisy

Rozmístění řeckých dialektů



Helénistická koiné

300 př.n.l. – 300 (600) n.l.

- Rozvoj Athén – pronikání attického dialektu do dalších oblastí
- Nadvláda Makedonie – **attičtina úředním jazykem**
- 300 př.n.l. – **helénistická koiné** (vychází z attičtiny, prvky iónštiny)
- 2. st.př.n.l. (1.st.př.n.l) **atticismus**

Doklady:

literární: Polybios (2.st.př.n.l), Diodóros Sicilský (1.st.př.n.l.), Plútarchos (1. a 2. st.n.l.), Lúkiános (2. st.n.l)

papyry, nápisy

Septuaginta, **Nový zákon**

Atticismus – důvody

Četba ve školách – převážně klasičtí autoři

Reakce na nadvládu Římanů (obrat k období rozkvětu)

Sociální hledisko (ukazatel příslušnosti k sociální skupině)

Raně křesťanská literatura

Novozákonní texty – živá mluvená řečtina

První křesťanští autoři – **následují tradici Nového zákona** (užití živého jazyka)

Postupně **obrat ke vzdělanému pohanskému publiku** – přijetí diglosie, texty v archaizující řečtině

Církevní otcové 4.st. – **z vyšších vrstev, klasické vzdělání**

Archaizující forma řečtiny se tak stává jazykem církve (stav, který trvá do současnosti)

Byzantské období

4. století – 1453

Tři charakteristické znaky Byzance:

- zachování římské státní formy
- **křesťanská náboženská ideologie** (313 – edikt milánský, konec 4.st.: Theodosius – křesťanství státním náboženstvím)
- **řecká kultura**

Důležitým jednotícím prvkem rozsáhlé mnohonárodnostní říše byl pojem **helénství** – Řekem (**Helénem**) byl každý, komu se dostalo řecké vzdělanosti.

Přijetí antické vzdělanosti a dědictví křesťanstvím, tedy řeckými církevními otci (Klementem Alexandrijským, Basileiem Velikým aj.), uplatňování hesla „**žít z odkazu**“, lpění na klasických vzorech – to vše vede k dalšímu rozdělení jazyka na dvě formy lidovou (živou) a archaizující.

Byzantské období

Aticizovaná helénistická koiné – v 7. st. **oficiálním jazykem**

Byzantské říše, nahradila latinu a stala se především jazykem správy, církve a literárním jazykem.

Jako literární jazyk se paralelně vyvíjela i **lidová řečtina (kroniky, hagiografie)**.

V 10. století první významný literární doklad novořeckého (lidového) jazyka: anonymní epos **Digenis Akritas**

V polovině 12. st. Theodoros Prodromos a Michael Glykas – poezie jak v lidovém, tak v oficiálním jazyce – zejména **satirická díla**.

Ve 13. a 14. vznikají další díla (**rytířské romány, satirické básně**, Kronika morejská aj.) v jazyce velmi blízkém každodenní mluvě.

V oblasti **vážné literatury** však přetrvává užívání **archaizujícího jazyka**.

Období turecké nadvlády

Oblasti obsazené Turky (Konstantinopol):

- pravoslavné **duchovenstvo**, hlavní nositel vzdělanosti, se považuje za dědice Byzantské říše a používá **archaizující jazyk** pro téměř veškerou komunikaci.
- I zde vznikala poezie v lidovém jazyce, ale stála zcela na okraji zájmu vyšších, vzdělaných tříd

Ostatní oblasti:

- Rhodos, Kypr, Kréta
- vhodné podmínky pro další rozvoj řecké literatury (nedošlo k přerušení lit. Tradice)
- poezie psaná lidovým jazykem (dialektem)
- vznik synkretické kultury (byzantské, západní a místní lidové prvky)

Rodos a Kypr

Rodos

- od r. **1522** pod nadvládou **Maltézských rytířů**
- vznik poezie podle italských vzorů (*Hříčky lásky* aj.)

Kypr

- do r. **1571** pod nadvládou **Francouzů**
- vznik básní pod **vlivem petrarkovské poezie**, přímá nápodoba nebo překlad
- kyperský dialekt

Po dobytí ostrovů Turky tento vývoj končí.

Rodos



Rhodos



Rhodos



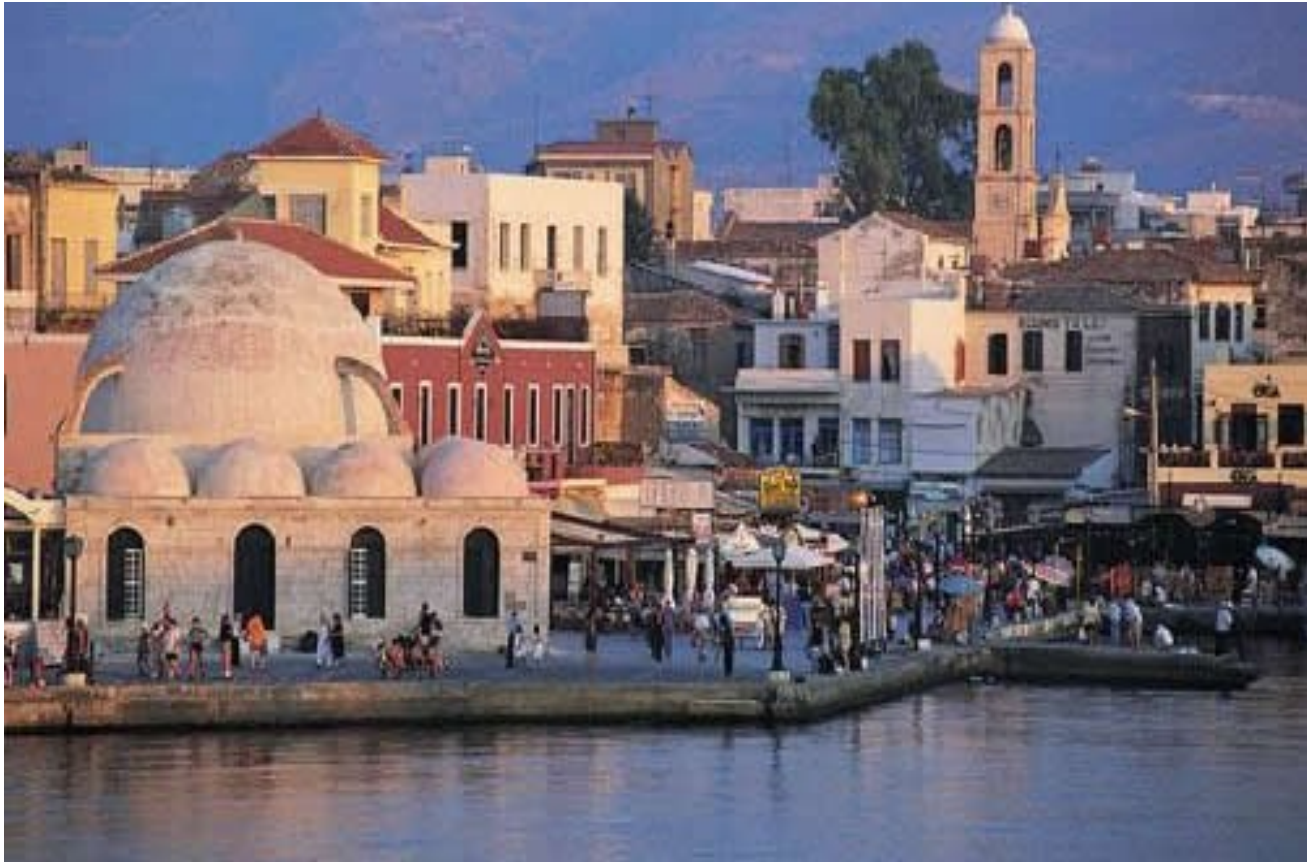
Rhodos – Velmistrův palác



Kréta – Iraklio



Chania



Chania



Rethymo

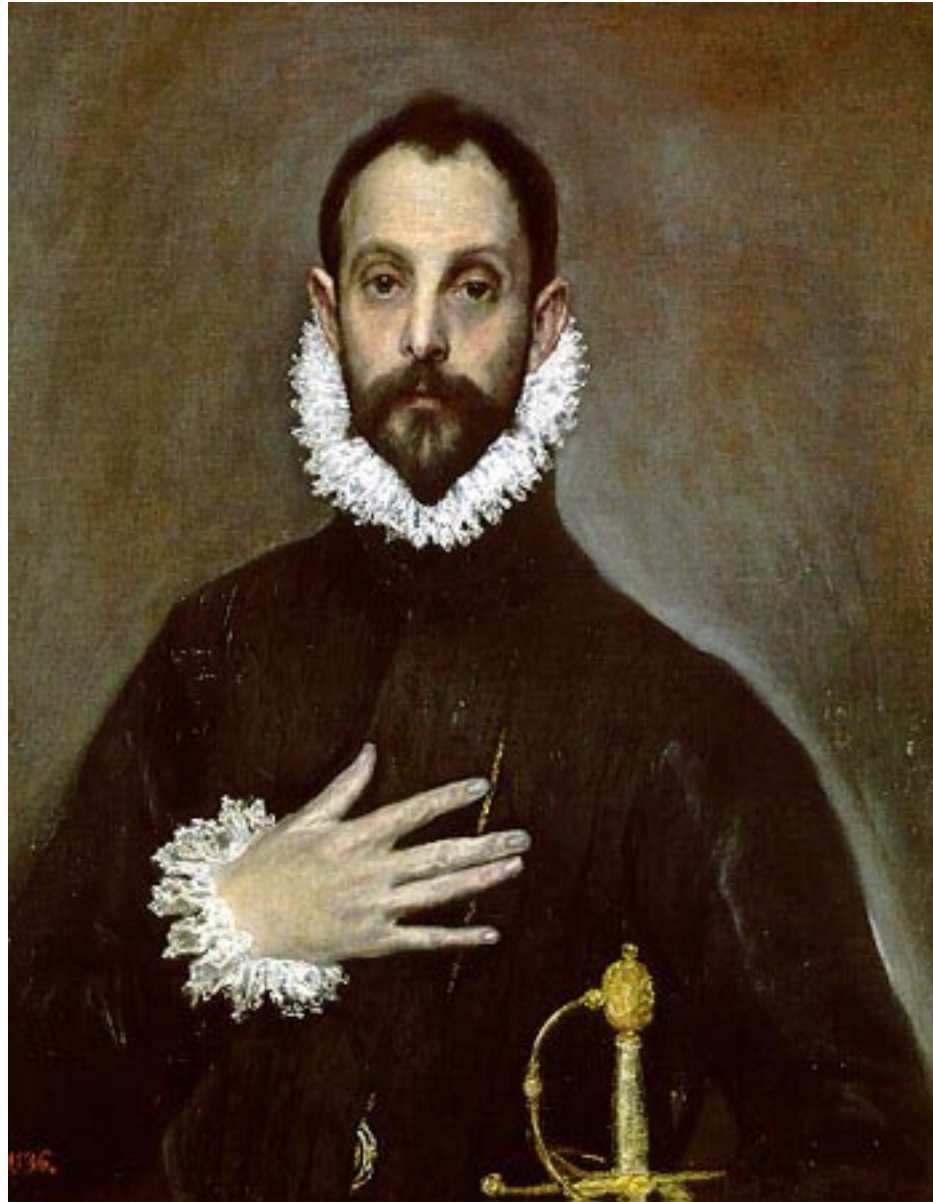


Rethymno



El Greco





El Greco



Vyhnání z chrámu



Laokoon



Krétská renesance

- Poprvé od starověku se objevuje **drama** (koncem 16. a v 17.st.)
- vliv **italské renesance**, vzory:
 - **commedia erudita** – „učená – vzdělaná“ satirická div. hra
 - **commedia dell arte** – improvizovaná lidová hra
- obdobné postavy a zápletky
- krétský dialekt
- patnáctislabičný jamb, rýmovaná dvojverší
- nejstarší komedie (před 1600): **Katsurbos (Κατσούρμπος)**, autorem zřejmě první novořecký dramatik **Georgios Chortatsis**
- nejvýznamnějším autorem **Vitzentzos Kornaros**, autor dramát a poémy **Erotokritos (Ερωτόκριτος)** – spojení prvků rytířské literatury s renesančními motivy a prvky krétské lidové poezie, předlohou byl francouzský středověký román *Paris et Vienne*

Význam krétské renesance

- **most mezi byzantskou a novořeckou literaturou Sedmiostroví** (18. a 19. st.)
- **tvůrčím způsobem přetváří západní předlohy** (přizpůsobení řeckému prostředí)
- poprvé od starověku se objevují **dramata napsána živým jazykem** (krétský dialekt, kultivovaný jazyk povýšený na jazyk umělecký)
- **využití tzv. politického verše** – patnáctislabičného jambu, tedy verše lidové poezie

Politický verš

- starořecká poezie založena na střídání **dlouhých a krátkých** slabik (hudební přízvuk)
- novořečtina **nerozlišuje** krátké a dlouhé slabiky
- novořecké metrum je založeno na **střídání slabik přízvučných a nepřízvučných**
- **nejběžnějším** metrem novořecké a lidové poezie je **jamb**
- politický verš: **patnáctislabičný jamb s pomlkou (dieresí) po osmé slabice**
- verš krétského dramatu má pod vlivem italské renesanční poezie **rým**

Jónské ostrovy – Sedmiostroví

- **pod benátskou nadvládou až do konce 18.st.**
- nikdy nebylo dobyto Turky
- vznik specifické **synkretické kultury** (Zakynthos – řecká Florencie)
- období kulturního rozkvětu ostrovů

- 1774 – Napoleonova vojska, poté ruský a britský protektorát
- v 18. století aktivní účast při osvobozovacích bojích
- ke svobodnému řeckému státu připojení v r. 1864

Jazyk a literatura na Jónských ostrovech

- po pádu Kréty na ostrovy přenesena díla krétské renesance
- rozvoj satirické a lidové poezie mimo hlavní centra
- jazyk vyšších vrstev – italština

Řecká diaspora

- řada byzantských učenců odchází na západ (především Itálie)
- přinášejí s sebou významná **klasická díla a dokonalou znalost klasické řečtiny a starověké literatury**
- řada z nich se stává **vydavatelé a korektory** starověkých děl a také **učitelé** staré řečtiny a přispívá tak k **rozvoji renesance**

– Osobnosti:

byzantský teolog **Βέσσαριόν – Βησσαρίων** (15.st., Benátky) – největší sbírka starověkých rukopisů (knihovna sv. Marka)

byzantský humanista **Νικόλαος Σοφριανός** (16.st., Benátky) – sepsal gramatiku obecné řečtiny *Γραμματική της νεοελληνική γλώσσας*.

řecký učenec a mecenáš, jeden z nejbohatších Řeků diaspory **Θωμάς Φλαγγίνης**, v Benátkách r. 1648 založil vyšší školu, která měla velký vliv na intelektuální rozvoj Řeků až do konce 18.st. (tzv. **Φλαγγινιανό Ελληνομουσείο, Άνθη Ευλαβίας**)

Oblasti pod tureckou nadvládou

- téměř jedno století je literární produkce velmi omezená
- zásadní úlohu hraje církvev (podpora křesťanské víry, národního uvědomění Řeků, vzdělávání lidu)
- 17. století – období církevního humanismu (částečný obrat k lidovému jazyku, zájem o vzdělávání lidu)

Kyrillos Lukaris /1572–1638/



Kyrillos Lukaris

/1572–1638/

- konstantinopolský patriarcha
- za jeho patriarchátu Konstantinopol významným kulturním střediskem
- prosazuje překlad Nového zákona do lidové řečtiny
- zakládá první tiskárnu v oblastech ovládaných Turky
- velký odpor vysokého kléru

Znaky osvícenství (podle Dimarase):

- víra v rozum, v racionální myšlení
- víra v možnost zdokonalování lidstva, v pokrok a možnost dosažení štěstí (osvícenství je optimistické)
- zvláštní důraz na vzdělání
- podpora národních (živých) jazyků oproti jazykům mrtvým
- podpora svobodného, kritického zkoumání světa
- hlásání náboženské snášenlivosti
- úcta ke každému člověku

Osvícenství staví racionální myšlení nad jakoukoli tradici a dogmata. Kritické zkoumání poráží tradici a zajišťuje poznání světa a přírody.

Řecké osvícenství

Specifické rysy:

- 1) specifický předchozí vývoj (jihovýchodní Balkán je dědicem významné civilizace)
- 2) zvláštní podmínky, za kterých se toto hnutí v Řecku rozvíjelo (tato oblast přijímá osvícenství nepřipravená, nemá za sebou renesanci, je pod asijskou nadvládou)

Řecké osvícenství

- oblast JV Balkánu není na osvícenství připravena předchozím vývojem (renesance)
- kladný vliv univerzity v Padově (později i univerzity dalších západních měst: Vídeň, Lipsko aj.)
- v podunajských knížectvích jsou zakládány „akademie“
- úloha fanariotů (úřednická aristokracie), především v podunajských oblastech
- zintenzivnění vydavatelské činnosti
- otázky národní i intelektuální svobody – vzor francouzská (i americká) revoluce
- průmyslová revoluce – intenzivnější obchodní kontakty i s oblastmi pod nadvládou Turků (obchodníci – vzdělaná skupina, prostředníci mezi Balkánem a Západem, vstřícní vůči osvícenským myšlenkám i osvobozeneckým aktivitám)
- do popředí jazyková otázka – otázka vzdělání národa

Fanarioté

- pocházejí z konstantinopolské čtvrti **Fanar**
- bohatá církevní i světská aristokracie (zastávají vysoké úřady)
- zajišťuje **spojení mezi patriarchátem a Portou**
- Nejvyšší úřad: **dragoman** – tlumočnick Porty
- soustředí se do podunajských oblastí – Moldávie a Valašsko
- zde vytvářejí částečně autonomní kulturní centra osvícenství
- kladná úloha – podpora osvícenských myšlenek, vzdělání lidu, vědecká činnost
- ke konci osvícenství se jejich úloha mění: provázání s tureckou mocí je staví proti osvobozeneckým aktivitám

Řecké osvícenství – periodizace

Řecké osvícenství:

1/ průkopnické období: polovina 18. st. – 1774

– vliv **Voltaire** /Βολταίρος/

– **Evjenios Vulgaris** a **Josipos Misiidakas (Misiodax)**

2/ 1774 – **konec 18. st.**

– **období národního sebeuvědomování Řeků**, v literatuře se projevuje vliv **francouzských encyklopedistů** (zájem o přírodní vědy, filosofii, matematiku, pedagogiku)

– **Dimitrios Katartzis**, mezi jeho přívržence patří i **Rigas Ferreos**

Osvícenství – periodizace

3/ konec 18. st. – 1821

– čerpá z myšlenek **francouzské revoluce**

– období **přípravy k národnímu povstání**, které začíná v březnu r. **1821**

– **Adamantios Korais**

1. fáze osvícenství

- Zásadní přínos fanariotů:

- prostředníci mezi Portou a Západem (znalost jazyků) – zprostředkování osvícenských myšlenek
- na svých dvorech v polonezávislých podunajských knížectvích se snaží vytvořit podmínky podobné západním, sem i do Konstantinopole zvou francouzské učitele (jejich prostřednictvím se do těchto oblastí dostává francouzská literatura, vzor pro fanarioty – spisovatele
- podpora vzdělanosti ve všech sociálních vrstvách
- zájem o přírodní vědy a pedagogiku
- vlastní literární činnost nedosahuje vyšší úrovně

1. fáze osvícenství

Evjenios Vulgaris (Ευγένιος Βούλγαρης) /1716 – 1806/

- překlad Voltaira – lidový jazyk, verš
- díla z oblasti teologie, pedagogiky, filosofie a matematiky – archaizující řečtinou
- na dvoře Kateřiny Veliké po vypuknutí francouzské revoluce příklon ke konzervativismu

Josipos Misiodox (Ιώσηπος Μοισιόδακας/Μοισιόδαξ) / 1725/30 – 1800/

- pedagogická činnost
- užívání živého jazyka pro všechny stupně škol a pro všechny ostatní účely

Konstantinos/Kesarios Dapontes (Κωνσταντίνος/Καισάριος Δαπόντες) /1713 – 1784/

- básník, lidový jazyk

2. fáze

- **Dimitrios Katartzis (Δημήτριος Καταρτζής)** /1730/35 – 1807/
- Velký logothet Valašska/μέγας λογοθέτης
- prosazuje přirozený jazyk/φυσική γλώσσα
- ***Gramatika přirozeného jazyka*** (Γραμματική της φυσικής γλώσσας)
- úvod k řecké encyklopedii podle francouzského vzoru

2. fáze

- zájem o **historii** – povzbuzení národního povědomí
- Jeorjios Zaviras (**Γεώργιος Ζαβίρας**) /1744 – 1804/
- zájem o **etiku a etologii** – občan jako člen společnosti
- vznik novořeckých **dramat**
- první řecké **časopisy** (Vídeň) – bohatá řecká diaspora, aktuální informace (*Εφημερίς, Λόγιος Ερμής*)

Rigas Velesinlis Ferreos

Ρήγας Βελεστινλής Φερραίος

/1757 – 1798/

- narozen 1757 v Thessálii (Velesino = ant. Ferrai) v bohaté rodině
- studia v Konstantinopoli, s dragomanem Alexandrem Ypsilantisem odchází do Jasy, později pobyt v Bukurešti, odchod do Vídně – protiturecká činnost:
- spolupráce s řeckou vídeňskou diasporou, především s vydavateli bratry Puliovými (čas. *Λόγιος Ερμής*), kteří tisknou jeho díla
- za revoluční činnost rakouskými úřady zadržen, předán Turkům a v Bělehradě se sedmi přáteli (obchodníci a vzdělanci podporující myšlenku povstání proti Turkům) po mučení zabit, jejich těla vhozena do Dunaje

Rigas Velesinlis Ferreos



Rigas zpívá Bojový pochod



Dílo

Škola něžných milovníků (Σχολεῖον των ντελικάτων εραστών) – 1790, překlad z francouzštiny, sbírka krátkých milostných příběhů, oblíbená četba doby, poprvé překlad do živé řečtiny, vzor pro novořeckou prozaickou tvorbu

– **Antologie přírody pro důvtipné a učenlivé Řeky (Φυσικής απάνθισμα δια τους αγχίνους και φιλομαθείς Έλληνας)** – 1790, věnováno přírodním vědám, formou dialogu žáka s učitelem

– **Mapa Řecka (Χάρτα της Ελλάδος)** – 1797, 12 listů, mapa svobodného demokratického Řecka, řecká toponyma, portréty hrdinů starověku

– **Nová politická správa (Νέα πολιτική διοίκησις)** – 1797, ústava nového státu podle fr. revoluční ústavy z r. 1793

– **Bojový pochod (Θούριος)**, neoficiální hymna řeckého povstání

Ο ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ ΦΕΡΑΙΟΥ



Επιμέλεια έκδοσης:
 Γεωργίου Α. Μητρόγκα
 Θεολόγου - Βιβλιοθηκονόμου
 Τοχ. Διευθ. Τ.Θ. 1521 Τ.Κ. 54006
 Κηλητό: 6944 292569
 E-mail: info@rare-books.gr

Τιμητική προσφορά
 1797-2007, 250 χρόνια από
 τη γέννηση του ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ

Η προσαρμογή εκτύπωσης
 Από φιλή το οποίο ευγενώς μας προσέφερε
 Η Καθηγήτρια κυρία Μαρία Μαντουβέλου

3. fáze osvícenství

– období příprav k protitureckému povstání (vliv myšlenek francouzské revoluce)

FANARIOTÉ:

1) Končí fáze, kdy byli fanarioté především nositeli a zprostředkovateli **pokrokových myšlenek** a většina z nich se postupně obrací ke **konzervativismu**.

Fanarioté byli provázáni s tureckým **státním aparátem**, proto většina z nich **odmítala řecké povstání**, vystupovali proti Rigasovi a za základ pro obrodu řeckého národa považovali **vzdělání**.

2) Na druhou stranu, řada významných fanariotů byla členy ***Filiki Eteria*** a stála v čele řeckého povstání. Mnozí z nich byli Turky popraveni, po propuknutí povstání končí jejich spolupráce s Portou, jejich majetky jsou zabaveny.

Alexandros Ypsilantis

- vůdce Filiki Eteria
- v únoru 1821 vyhláší v Jasy nezávislost a vztyčuje řeckou vlajku (vhodné podmínky v podunajských knížectvích)
- do oblasti míří filhelénové z Evropy
- Ypsilantis shromažďuje vojsko (500 studentů)
- bitva u Dragatsani

3. fáze řeckého osvícenství

Třetí období je charakterizováno zásadním obratem k starořecké kultuře, nejen v oblasti jazyka. Končí náhle začátkem povstání r. 1821.

Na začátku 19. století je prosazován **návrat ke klasickému Řecku** (opomíjení Byzance), kladen důraz na starořeckou kulturu a postupně během 19. století i na **archaizující jazyk**.

Přesto dva nejvýznamnější fanariotští básníci počátku 19. století jsou v tomto směru výjimkou. Svou roli zde sehrává i to, že nepochází z Podunajských oblastí ani z Konstantinopole, ale z **oblastí mimo hlavní fanariotská centra** a jako všichni intelektuálové z oblastí západního Řecka mají **blíže k lidové tradici**.

Athanasios Christopoulos

/1772 Kastoria – 1847 Sibiu, Transylvánie/

Je typickým představitelem fanariotského vzdělance:

Po narození s rodinou do Bukurešti, studia latinské filologie, filozofie a medicíny v Budě a práv v Padově.

Většinu života strávil v podunajských knížectvích, kde působil jako soudce, vychovatel v rodině správce knížectví Muruzise a věnoval se literární činnosti.

– napsal první novořecká **dramata**, nedosahovala vyšší úrovně, cílem podpora národního obrození, drama ***Achillevs*** (*Αχιλλεύς*)

– otázka jazyka – ***Gramatika Aiolorštiny neboli nynějšího řeckého hovorového jazyka*** (*Γραμματική της Αιολοδωρικής*). V Gramatice shrnuje svůj jazykový systém: novořečtina vznikla na základě starořeckého **aiolského a dórského dialektu**.

– **anakreonské** básně v živé řečtině, ***Lyrika*** (*Λυρικά*, 1811)

– překlad antických autorů (Homér, Hesiodos) do lidové řečtiny

Jannis Vilaras

(1771–1823)

- žil mimo fanariotská centra, narozen na Kythéře, pobyt v Jannenách
- vystudoval lékařství v Itálii a nějakou dobu byl osobním lékařem Ali Paši
- **Řecký jazyk** (*Ρωμαίικη γλώσσα*), výklad vlastní jazykové teorie: pokrokový zastánce dimotikismu a zjednodušení ortografie, v díle jsou i praktické příklady – básně a překlady
- Solomosův učitel

Adamantios Korais



Adamantios Korais 1

(1748–1833)

- **literární a osvětovou činnost zahajuje ve vyšším věku, tedy až ke konci řeckého osvícenství**
- zájem o vše nové, o všechny aktuální otázky té doby – podává cenná **svědectví duchovního a kulturního vývoje na území nového řeckého státu**
- narozen ve Smyrně v rodině vzdělaného obchodníka (vedle fanariotů druhá významná skupina intelektuálů)
- rodinný obchod v Amsterdamu (uvolněnější poměry)
- studia medicíny v Paříži (duch klasicismu a obdiv ke starověku)
- zájem o **otázky vzdělání národa** – cesta ke svobodě
- v určitých obdobích: osvobození prostřednictvím povstání

Adamantios Korais 2

(1748–1833)

- první politický spis (Napoleon na Jónských ostrovech):
Bratrské kázání pro všechny Řeky, kteří se nacházejí v osmanské říši (Αδελφική διδασκαλία, 1798), obhajoba práva na svobodu národa
- víra ve vojenskou pomoc Francie – díla podporující přímý boj za svobodu:
 - veršovaná ***Bojová píseň*** (Άσμα πολεμιστήριον, 1800) a próza ***Bojový hlas polnice*** (Σάλπισμα πολεμιστήριον, 1803) – neumělé překlady a parafráze francouzských revolučních a vlasteneckých pochodů
 - dopisy řeckým vlastencům
- zklamání a návrat k podpoře nepřímého boje – vzdělání

Adamantios Korais 3

(1748–1833)

- v r. 1805 začíná práci na svém hlavním díle Řecká knihovna (*Ελληνική βιβλιοθήκη*, 1807 – 1826) – souborná vydání starověkých autorů (názory na jazykovou otázku, pedagogické a politické otázky) – světový věhlas
- v době řeckého povstání rozsáhlá **korespondence** s Řeky i filhelény, v Paříži považován téměř za oficiálního zástupce Řecka
- politická činnost, spor s Kapodistriase, odchod z pol. života
- spolupráce s časopisem **Lojos Ermis** (*Λόγιος Ερμής*)
- Z bohaté literární činnosti vyniká kromě korespondence i vlastní životopis (**Αυτοβιογραφία**) a dál úvod k vydání Iliady **Papatrechas** (*Παπατρέχας*), ve kterém autor zdůrazňuje úlohu osvícených kleriků a kritizuje nevzdělané duchovní) – začátek řecké povídkové prózy.
- podpora vzdělaní řeckého národa:
 - jeho přívrženci **zakládali školy**, sám se zasazoval o vznik **knihoven, tiskáren, o poskytování stipendií**.

Základním nástrojem pedagogické činnosti pro něj byl **jazyk**. V

Odpůrci a zastánci

Neofytos Dukas (1760–1845) – zastánce staré řečtiny

Jakovakis Rizos Nerulos (1778 – 1850) – zastánce lidové řečtiny

***Krákorání neboli náprava řeckého jazyka** (1813,
Κορακιστικά ή διόρθωσις της ρωμείκης γλώσσας)*

Theofilos Kairis (1784–1853) – zastánce střední cesty
řecký osvícenec, učitel, účastník osvobozeneckých bojů

Literatura po r. 1821

Rokem **1821 končí řecké osvícenství.** Novořecký stát první roky po svém vzniku řeší zásadní aktuální politické a hospodářské problémy a literatura se dostává do pozadí.

Literatura v duchu romantismu se pak dále rozvíjí především na Jónských ostrovech (Solomos) a od 30. let i v Aténách (stará aténská škola).

Romantismus

Dimaras: Řecký romantismus

- Na Západě je preromantismus reakcí proti **stagnujícímu klasicismu**
- proti osvícenskému didaktismu a racionalismu staví **obrazotvornost a citovost**, které se stávají základními prvky uměleckého projevu
- racionalismus střídá **náboženská víra**
- Oproti **nápodobě vzorů** (klasicismus – klasické vzory) jde do popředí **fantazie a inspirace**, která je hlavním tvůrčím principem romantiků.
- Osvícenství vidělo hlavní úlohu člověka jako člena společnosti – občana, romantismus zajímá **člověk jako individualita**.
- Rozvíjí se především **poezie**, jejímž prostřednictvím básníci vyjadřují své **subjektivní pocity**.
- Probouzí se **národní uvědomění** jednotlivých národů, které opouštějí zájem o klasickou kulturu a začínají se zajímat o svou **vlastní minulost a tradice** a chtějí je využít i v literatuře.

Situace v řeckém kontextu

- probíhá 2. a 3. fáze řeckého osvícenství
- rozdílná situace, krásná literatura (především poezie) téměř neexistuje, začátky prózy
- není zde stagnující literární produkce, proti které je třeba se postavit (preromantismus jako vzpoura proti zavedeným pravidlům)
- začíná období obratu k starořecké minulosti

Andreas Kalvos

(1792 Zakynthos – 1869 Londýn)



Andreas Kalvos

(1792 Zakynthos – 1869 Londýn)

- pochází z Jónských ostrovů
- studia v Itálii
- spolupracovníkem italského preromantika U. Foscola
- 20 ód na oslavu svobody a boje proti turecké nadvládě: **Lyra** (1824, *Λύρα*, Ženeva) a **Lyrika** (1826, *Λυρικά*, Paříž)
- nápodoba klasických vzorů, odmítnutí rýmu, archaizující jazyk
- vzorem Pindaros, autor sborové lyriky (epiniky – oslava vítězů sportovních her)
- specifický přístup k jazykové otázce

Dionysios Solomos

(1798 Zakynthos – 1857 Kerkyra)



Dionysios Solomos

- řecký národní básník
- autor textu *Hymnu na svobodu* (1923, Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν)
- Solomos a Kalvos:

1) společné cíle:

- vytvořit řecky psanou **literaturu**, která se vyrovná evropské
- vytvořit a užívat jazyk, který by se stal **literárním jazykem novodobého Řecka**

2) rozdíly:

Kalvos: oslava řeckého povstání v duchu klasicismu, archaizující jazyk, nepochopení

Solomos: využití novořecké tradice, živý jazyk, přijetí Řeky i filhelény.

Místní tradice a vnější vlivy

1) domácí literární tradice

- **byzantský veršovaný román** (politický verš, lidový jazyk, západní vlivy)
- **díla krétské renesance** (politický verš, místní dialekt, západní vlivy)
- **současní básníci**: Athanasios Christopoulos (anakreonské básně) a především Jannis Vilaras (lidová poezie) – lidový jazyk
- **současná satirická a politická poezie Jónských ostrovů**
- **lidová poezie** (Faurielovo vydání lidových písní)

2) vnější vlivy

- **starší evropská literatura (Dante)**
- **evropský romantismus**

Hlavní motivy

- náboženská víra
- básník jako prorok
- svoboda (národní – politická i osobní)
- příroda (snaha překonat hranice kladené přírodou)
- láska (tragická, prostředek k dosažení vyššího poznání)
- smrt

Inspirace: Zásadní úloha inspirace v romantismu (oproti nápodobě vzorů v klasicismu)

Forma: nedokončená díla, fragmenty

Periodizace Solomosova díla

1) 1818 – 1826/8

- prvních deset let: „příprava“
- pobyt na ostrově Zakyntos po návratu z Itálie

2/ 1828 – 1855

- vrcholná díla
- pobyt na Kerkyře

1. období (1818 – 1826)

- první básně v italštině (dále v italštině korespondence a přípravy)
- bukolská poezie a idyly
- básně věnované ženě (jako ideálu)
- básně s motivem smrti (skutečné i fiktivní postavy)
- básně vznikají jako „cvičení“ (jazykové i formální)

Jazyk

– kultivovaná lidová řečtina – literární jazyk

V té době poezie na takové úrovni v lidové řečtině naprosto ojedinělá (Christopoulos, Athanasopoulos)

Hymnus na svobodu

Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν

- květen r. 1823
- velký ohlas v Řecku (národní básník) i zahraničí
- 1825 vydána v Paříži ve francouzštině, dále překlady do italštiny (Mesolongi), němčiny, angličtiny, holandštiny aj.
- výrazná podpora filhelénského hnutí
- zhudebnil Nikolaos Mantzaros
- od r. 1865 první dvě sloky řeckou státní hymnou

Hymnus na svobodu
Ἕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν

obsah

1) úvod: oslava svobody a popis strádání Řeků pod tureckou nadvládou, očekávání pomoci, která nepřichází

2) popis osvobozovacích bojů

3) výzva personifikované Svobody (Eleftheria), která žádá Řeky, aby byli jednotní, a evropské národy, aby je podpořily

Σε γνωρίζω από την κόψη
Του σπαθιού την τρομερή.
Σε γνωρίζω από την όψη
Που με βια μετράει τη γη.

Poznávám tě podle ostří
Tvého hrozivého meče.
Poznávám tě podle pohledu,
Kterým plna síly měříš zemi.

Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη
Των Ελλήνων τα ιερά,
Και σαν πρώτα αντρειωμένη,
Χαίρε, ώ χαίρε Ελευθεριά.

Vzešla jsi z posvátných
Ostatků Řeků.
Statečná tak jako dříve,
Bud' pozdravena, Svobodo.

Hymnus na svobodu

Ἕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν

jazyk a metrum

Jazyk:

- lidová řečtina, málo kultivovaná
- využití archaizující a středověké řečtiny
- idiomatické výrazy
- neologismy

Solomos řečtinu tímto způsobem obohacuje a objevuje dosud neznámé možnosti jazyka.

Forma:

158 strof o čtyřech trochejských verších, střídavý rým

Další díla 1. období

Dialog (Διάλογος)

- satirická próza namířená proti zastáncům archaizující řečtiny
- obhajoba lidového jazyka jako vyjadřovacího prostředku pro nový řecký stát a pro novořeckou literaturu
- rozhovor Básníka, Přítele a Nejučenějšího

Žena ze Zakynthu (Η γυναίκα της Ζάκυνθος)

- naturalistický obraz morální a duchovní devastace člověka
- inspirace Starým zákonem (knihy Proroků) a Apokalypsou

2. období – vrcholná díla

Lambros (Λάμπρος)

- spojení motivu národní a osobní svobody
- motiv osobní svobody pojat netradičně (Lambros odmítá odpovědnost)
- romantické prvky zasazeny do konkrétního historického rámce
- jména – ironická funkce
- dílo nedokončeno
- jedenáctislabičný verš

Krét'an (Κρητικός)

- motiv přírody (poznání fyzické převahy)
- tragická láska (prostředek vedoucí k vyššímu poznání)
- Fengarodymeni – Oděná měsícem
- patnáctislabičný jamb s rýmem (podle vzoru krétské renesance)

Svobodní obléhaní (Οι ελεύθεροι πολιορκημένοι)

- druhé obléhání Mesolongi
- ideální společnost obránců, společný cíl
- úloha přírody (část *Pokušení*)
- závěr: za svítání shromáždění obyvatel před personifikovanou postavou Řecka (Velká Matka)
- fragmentárnost

Hlavní motivy díla – vývoj **SVOBODA**

– svoboda (národní – politická i osobní a intelektuální)
nejaktuálnějším tématem doby

V *Hymnu* – svoboda politická.

V díle *Svobodní obléhaní* se boj za svobodu národní mění v boj s cílem osvobození duše od hmotných sil (které zahrnují i vlastní touhy hrdinů– *Pokušení*), boj za svobodu duchovní.

V *Krét'anovi* hrdina obětuje svou pozemskou lásku pro duchovní osvobození.

V *Žralokovi* duchovní svobody hrdina dosahuje ve chvíli své smrti.

Lambros je z tohoto pohledu v rozporu s ostatními díly, popisuje důsledky zneužití svobody, Lambros chápe svobodu jako uspokojení svých vlastních egoistických tužeb a odmítá odpovědnost za své jednání.

Naopak v díle *Svobodní obléhaní* Solomos vyjadřuje svoje přesvědčení (Kant, Schiller), že absolutní svoboda znamená svobodně přijmout a konat svou povinnost, závazky.

Hlavní motivy díla – vývoj **PŘÍRODA**

- obvykle ve spojení s motivem svobody
- Neznámější popis přírody je část **Pokušení** (Πειρασμός) z **Svobodní obléhaní**. Solomosovi zde nejde pouze o vytvoření vnějšího rámce, zdůrazňuje morální sílu a přesvědčení obránců města (jarní příroda se na chvíli stává pokušením a ohroží jejich přesvědčení).
- **Krét'an**: fyzická převaha přírody
- **Žralok**: role přírody je dvojznačná, harmonická krása přírody – mystická extáze hrdiny (příroda obdobou nebe), v ten stejný okamžik hrdina prohrává svůj fyzický boj.

Solomosovo pojetí je v rozporu s pojetím anglických romantiků, kteří vidí přírodu a člověka v harmonickém vztahu. Pro Solomose je příroda peklo i ráj současně.

Hlavní motivy díla – vývoj **SMRT A VÍRA V BOHA**

Smrt je velmi častým motivem Solomosových děl.

Jeho rané básně jsou věnovány úmrtí fiktivních nebo reálných postav.

Všechna jeho vrcholná díla končí smrtí hrdinů.

Smrt reálných postav je vždy dávána do souvislosti s vírou v Boha, s **Posledním soudem**.

Jediným hrdinou, kterému není souzeno po smrti nebe, je Lambros, ten Boha neuznává a sebe sama staví na jeho místo.

Naopak obhájcům Mesolongi právě víra v Boha dodává sílu nevzdát se a odporovat.

Náboženský prvek je velice významný ve většině Solomosových děl, je však součástí **osobní zkušenosti** člověka. Zásadní význam má tedy osobní víra hrdinů.

Jónská (sedmiostrovní) škola

Solomosovi současníci a následovníci

Znaky:

- Solomosův vliv
- zájem o lidovou poezii
- lidová řečtina
- časté použití patnáctislabičného jambu

Andreas Laskaratos (1811–1901) z Kefalonie

- přesvědčený dimotikista, autor satirických básní i prózy
- ***Tajnosti Kefalonie*** (1856, *Τα μυστήρια της Κεφαλλονιάς*): ostrá kritika provinciálního života na Kefalonii, kritika církve namířená proti pověrám, nevzdělanosti a proti hrabivosti kněží (autor exkomunikován)

Jakovos Polyas (1826–1896)

- po Solomosově smrti vydává jeho dílo
- překlady Shakespeara a Homéra do lidové řečtiny

Aténská romantická škola

- 1830 – 1880
 - po založení řeckého státu kulturní centra mimo jeho hranice (Podunajská knížectví, Konstantinopol, Jónské ostrovy)
 - „kulturní vakuum“ zaplňují Fanarioté, kteří přichází do Atén
 - zpočátku poezie psána dimotiki i katharevusou
 - postupně se aténští romantikové přiklánějí ke stále konzervativnější katharevuse
- Panajotis Sutsos:** dramatická báseň *Poutník* (*Οδοιπόρος*, 1831)
- velmi oblíbená, opakovaná vydání
 - několikrát přepracována v duchu archaizujících jazykových tendencí
 - romantické motivy (tragická láska, putující hrdina, vlastenectví)

Historický román

První novořecký román: ***Papatrechas*** Adamantia Koraise (úvod k vydání Iliady, forma dopisů).

Formou dopisů je napsán i první řecký romantický román ***Leandros*** (1834) Panajotise Sutsose. Román obsahuje všechny charakteristické romantické prvky (obdoba Poutníka v próze), vliv západního romantismu.

Nadále je romantismus v próze představován výhradně historickým románem:

- vzorem Dickens, W. Scott aj.
- náměty z protitureckých bojů
- katharevusa
- satira na historický román: *Papežka* Jana E. Roidise
- první sociální román: *Lukis Laras* D. Vikelase

Emmanuel Roidis

(1836 – 1904)

- autor románů a povídek (***Papežka Jana***)
- významný literární kritik (podpora generace r. 1880)
- zastánce dimotiki (sám psal v katharevuse)

Historické souvislosti

R. 1830 vzniká řecký stát

– zahrnuje pouze Peloponés a část Pevninského Řecka – 4/5 obyvatelstva řecké národnosti mimo hranice

– panovníkem nezletilý syn bavorského krále Otto I. z rodu Wittelsbachů:

– absolutismus, omezení místní samosprávy, „vláda cizinců“

– tíživá ekonomická situace vede k velkému zdanění a zahraničním půjčkám

– 1843 – nekrvavá vzpoura aténské vojenské posádky – konstituční monarchie, propuštění cizinců ze stát. služeb

– do popředí úzká domácí „elita“, absolutistická vláda, protekcionismus, korupce, soupeření „velmocenských“ stran

– 1962 – převrat, svržení a vyhnání Otty I., „korunovaná“ demokracie, ústava

Velká myšlenka

Megali Idea

Nacionalistická koncepce 2. pol. 19. st. a počátku 20. st.

- ovládnutí Konstantinopole (ekumenický patriarchát) a dalších oblastí patřících dříve k Byzantské říši, sjednocení všech Řeků v jednom státě
- protiturecká povstání, podpora tajných spolků a ozbrojených čet na hranicích
- napětí mezi Řeckem a Tureckem (i jinými balkánskými státy)
- nesouhlas Anglie a Francie, které prosazovaly status quo ve východní otázce
- 1864 připojení Jónských ostrovů (britský protektorát od 1815)
- 1881 připojena část Epiru a Thesálie

Generace r. 1880

- reakce na romantickou literaturu
- jazyková otázka – podpora dimotiki
- zájem o lidovou kulturu – rozvoj folkloristiky v Řecku (Nikolaos Politis)
- zájem o evropskou literaturu – realismus v próze, parnasismus a symbolismus

Jazyková otázka

- stále konzervativnější katharevusa aténské romantické školy vyvolává reakci
- literární kritikové začínají podporovat díla psaná v dimotiki (Roidis, literární soutěže)
- hledání argumentů podporujících dimotiki
- **Jannis Psycharis – *Moje cesta* (*To ταξίδι μου*, 1988):** novořecký jazyk je přirozeným pokračováním staré řečtiny, je to živý jazyk řeckého národa a má plné právo na život
- velký ohlas, začátek dimotikismu v Řecku

Literatura

– mezníkem r. 1880 – první oficiální projev generace (sbírky Jorgose Drosinise a Nikose Kambase)

Znaky:

- protiromantický postoj: odsouzení rétoričnosti, frázovitosti, nabubřelosti aténských romantiků
- snaha o prostý jednoduchý způsob vyjádření (jednoduchá, často satirická poezie)
- současně zájem o kultivovanost básnické formy (vzorem francouzští parnasisté)
- příklon ke každodenním tématům
- zavržení katharevusy: s motivy z každodenního života byla katharevusa neslučitelná

První projevy této generace nedosahovaly vysoké úrovně. Pro začátky byly typické nedostatky formální i obsahové, jednoduché rýmy, až přehnaná snaha soustředit se na motivy z každodenního života a na prostý mluvený jazyk.

Talentovanější básníci překonali toto období.

Básníci patřící k tomuto okruhu se soustředili kolem politicko–satirického časopisu ***Rambagas***. Dalším významným literárním periodikem je ***Estia***.

PŘEDSTAVITELÉ

Kostis Palamas (1859 - 1943)

ústřední postava generace, soustředí kolem sebe okruh mladých básníků, píše výhradně v dimotiki

Jorgos Drosinis (1859 - 1951)

krátké milostné básně, náměty z každodenního života

Jorgos Vizyinos (1849 - 1896)

zabývá se lidovou poezií, především baladami, historické náměty

Alexandros Pallis (1851 - 1935)

významný filolog a dimotikista, přední zastávce Psycharise, překlady antických děl do dimotiki (Iliada v patnáctislabičném jambu), překlad Nového zákon (tzv. evangeliaka 1902)

Kostis Palamas

(1859–1943)

- hlavní představitel generace
- čerpá z lidové tradice i evropské literatury
- ovlivňuje řeckou literaturu až do 40. let 20. století („v těžkém stínu Palamase“)
- subjektivní lyrika, osobní zážitky a pocity
- společenské, vědecké (pedagogika, jazyková otázka), filozofické, estetické otázky doby, vztah k přírodě
- otázky nacionální – vyjádření Velké myšlenky v literatuře

Vrcholná díla

– historický kontext:

– **prohraná řecko–turecká válka 1897**

- územní ztráty nejsou významné
- psychologický rozměr (válečné fiasko)
- vysoké válečné náhrady Turecku
- Řecko se podřizuje finanční kontrole šesti mocností

– Venizelovy reformy

– propagace Velké myšlenky

– **makedonská otázka**

– balkánské války

- 1913 – připojení Makedonie, západní Thrákie, Kréty a severního Epiru

1907 – *Dvanáct zpěvů cikáponých (Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου)*

- reakce na prohranou válku s Tureckem a makedonskou otázkou
- zasazeno do 15. st.
- Cikán představitelem národa věčně putujícího, hledajícího, symbolizuje řecký národ a jeho pouť dějinami
- Palamas čerpá z různých fází řeckého jazyka

1910 – *Králova flétna (Η Φλογέρα του Βασιλιά)*

- zasazeno do 13. století, předvečer dobytí Konstantinopole křižáky
- druhá časová rovina: vláda makedonské dynastie – Basileios II. Bulharobijce
- jazyk i výběr pramenů podporuje myšlenku kontinuity řeckého národa

Próza

- vliv realismu a naturalismu
- končí historický román oslavující hrdiny protitureckých bojů
- zájem o lidové tradice připravuje půdu pro žánrovou povídku
- náměty z každodenního života
- mezníkem *Luris Laras* od D. Vikelase
- rozvoj žánrové povídky s náměty z venkovského života, katharevusa, v dialozích dimotiki

Autoři žánrové povídky

Jorgos Vizyinos

- zakladatel novořecké povídky
- Thrákie
- téma viny a trestu

Jorgos Drosinis

Jannis Psycharis

Michail Mitsakis

Alexandros Papadiamandis

- Skiathos
- román **Vražedkyně**, psychologický rozbor hlavní postavy, zájem o sociální otázky
- jazyk: od konzervativní katharevusy po jazyk blízký dimotiki v dialozích

Symbolisté

Lorenzos Mavilis

Jannis Gryparis

Kostas Chatzopoulos

Lambros Porfyras

Román z městského prostředí

Grigorios Xenopoulos (1867 – 1951) uvádí do řecké literatury román z městského prostředí. Jeho hlavním tématem je láska hrdinů pocházejících z různých sociálních prostředí (*Margarita Stefa*, 1893). Své přesvědčení socialisty vyjadřuje v románu *Bohatí a chudí* (*Πλούσιοι και Φτωχοί*, 1919)

Kostas Chatzopoulos (1868 - 1920)

- román *Podzim* (*Το Φθινόπωρο*, 1917) – první řecký symbolistický román
- překladatel Ibsena

Konstantinos Theotokis (1872 - 1923)

- socialista
- realistické povídky a romány z prostředí Kerkyry
- *Otroci v poutech* (*Σκλάβοι στα δεσμά τους*, 1922)
- *Odsouzenec* (*Ο κατάδικος*, 1919) – psychologický rozbor hrdiny (překladatel Dostojevského)

Konstantinos Kavafis

(1863–1933)





Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΣΤΑ 1921

Palamas a Kavafis

- Kavafis žije na hranicích řeckého světa
- uznání přichází s velkým zpožděním
- nevyjadřuje se k aktuálnímu dění (Velká myšlenka)
- Řekem – Helénem je pro něj ten, kdo přijímá helénskou kulturu
- nezájem o řecké lidové tradice a venkov
- ironie, relativnost hodnot

Život

- Alexandrie – kosmopolitní město, střet kultur, národů, jazyků
- rodina obchodníka z Konstantinopole
- život úředníka, věnuje se především poezii
- sexuální orientace jej částečně vyděluje ze společnosti
- r. 1901 poprvé v Aténách (setkání s Xenopulosem)
- postupně uznání v literárních kruzích v Alexandrii i v Aténách
- zemřel r. 1933



Dílo

Pandelis Vuturis:

V době, kdy se Palamas ve svém díle snaží vyjádřit myšlenku jednoty a kontinuity řecké civilizace a kultury a vyzdvihuje postavu Básníka do – pro obyčejné smrtelníky – nepřístupných sfér, Kavafisova poezie je plná pocitů izolovanosti, osamocení, jednotvárnosti, bezvýchodnosti a zmaru.

Postavy, které vystupují v Kavafisových básních obvykle nemají žádné vysoké ideály, jsou to lidé oklamání, uvěznění v přítomnosti. Trpělivě, nebo spíše pasivně, bez jakékoli naděje a síly odporovat, očekávají přicházející katastrofu. To ale neznamená, že se jedná o ploché, nezajímavé charaktery. Naopak, vědomí bezvýchodnosti, jejich nejistota a pochybnosti jim dodávají dramatickou hloubku a činí je neobyčejně mnohotvárnými.

Dělení básní:

– filozofické (didaktické)

neodvratnost osudu, naplnění povinnosti, izolace

– historické

především helénistické období

– hédonistické (erotické)

oslava krásných mladíků, efébů

Jazyk a metrum

- Kavafis eklektikem
- spojení dimotiki a katharevusy, čerpá z různých fází řečtiny
- časté archaismy
- obviňován z neznalosti řeckého jazyka

- uvolněný verš, jamb

Nikos Kazantzakis

(1883 – 1957)

- první řecký celosvětově uznávaný autor
- přeložen do více jak 40 jazyků
- velmi rozsáhlé a různorodé dílo
- poezie, dramata, romány, cestopisy
- romány zfilmovány (Řek Zorbas, Poslední pokušení, Kristus znovu ukřižovaný)
- B. Martinů: opera Řecké pašije

Kazantzakisovo muzeum:

www.kazantzakis-museum.gr

Informace o Kazantzakisově životě

- korespondence (dopisy první ženě a příteli P. Prevelakisovi)
- romány od Galatie Kazantzaki (první žena), Eli Alexiu (sestra Galatie) a Eleni Kazantzaki (druhá žena)
- románová autobiografie *Hlášení El Grecovi*

Život a duchovní vývoj

- nar. r. 1883 v Irakliu na Krétě, studoval práva a filozofii v Aténách a v Paříži
- ovlivněn především Nietzsche, Bergsonovou filozofií vitalismu, marxismem a freudismem

Syntézu těchto filozofických směrů, kterou si Kazantzakis vytvořil, nazval jeho přítel, spisovatel Pandelis Prevelakis, „hrdinským nihilismem“.

Peter Bien charakterizuje Kazantzakisův duchovní a ideologický vývoj:

Jeho politické názory vycházejí z hledání Boha, hledání Boha z politických názorů. Neopouští to, co jej zaujalo, aby přešel k něčemu dalšímu, ale své starší zájmy si nese s sebou, když si vytváří nové. Jeho nacionalismus je pokračováním jeho estetismu, komunismus nacionalismu a antikomunismus je důsledkem těch stejných prvků, které stály za jeho komunistickým přesvědčením. Všechny jeho politické a filozofické názory jsou vyjádřením různých postojů k otázce smrti, Boha a buržoazní třídy, psychologických potřeb a metafyzického systému, který dodával kosmologický význam jeho světským – materiálním činnostem.

- činnost ve Vzdělávacím spolku – podpora zavedení dimotiki do škol
- přátelství s A. Sikelianosem, jehož mysticismus jej hluboce ovlivnil, společně cestovali po Řecku (Athos) a snili o vytvoření nového ekumenického náboženství
- r. 1919 pověřen Venizelosem repatriací Řeků z černomořských oblastí (doprovázen G. Zorbasem)
- časté cesty: Evropa, SSSR, Blízký Východ, Čína, Japonsko
- 1930 – 1931 dvakrát pobyt v Božím Daru
- r. 1946 poradcem UNESCO pro vydávání překladů z klasické řecké literatury
- od roku 1948 až do konce života žil ve Francii, v Řecku mu nebyla nakloněna politická situace
- navržen na Nobelovu – intervence řecké vlády
- zemřel v Německu během návratu z Číny
- pohřben v benátských hradbách města Iraklion

Dílo

Zralé tvůrčí období začíná básnickou prózou ***Salvatores Dei neboli Askeze***

- vydáno r. 1927
- Kazantzakisovo „vyznání víry“, podle autora zárodek pro všechna další díla, v prvním vydání charakterizováno jako postkomunistický manifest
- I zde (tak jako v celém K. díle) je hlavním tématem střet dvou protichůdných sil, dionýského a apollinského elementu, extáze a činu, hedonismu a asketismu. Neustálé hledání a sbližování protikladů, vnitřní boj je podle Kazantzakise smyslem života.

Odysseia – úvod

Od mládí mne znepokojovala jedna základní otázka, ze které pramenily veškeré mé radosti a má trápení, tedy neúnavný a nelítostný zápas duše s tělem, který se odehrával v mém nitru. Pradávné lidské temné síly i síly světla, síly starší než lidstvo samo, se střetávaly a sblížovaly v mé duši, která jim byla bojištěm. Cítil jsem, že zvítězí—li jeden soupeř a zničí druhého, budu ztracen, protože jsem miloval své tělo a nechtěl jsem, aby bylo zničeno, miloval jsem svou duši a nechtěl jsem ji nechat padnout. Bojoval jsem tedy, abych usmířil tyto dvě protichůdné kosmogonické síly, aby pocítily, že nejsou protivníky, ale že mohou spolupracovat a těšit se společně se mnou z této harmonie. Tento můj zápas trval roky, dal jsem se mnoha cestami, abych našel spásu: cestou lásky, cestou vědy a filozofického hledání, cestou společenských reforem a nakonec těžkou a okouzující cestou poezie. Ale shledal jsem, že všechny tyto cesty mne přivádí k propasti, ohromil mne strach, vracel jsem se a zkoušel se dát jinudy. Toto mé bloudění a trápení trvalo spoustu let.

Odysseia – stěžejní dílo

– vydáno 1938

– 24 zpěvů (Homér, řecká alfabeta), 33 333 veršů (sedm verzí)

– Odysseovské téma:

Touha po návratu (Homér, Seferis)

Cesta je cílem (Kavafis, Kazantzakis)

Motiv dalšího Odysseova putování se objevuje už u Homéra (11. zpěv) a u Danta (Peklo, 26. zpěv).

Seferisův Odysseus v básni *Πάνω σε έναν ξένο στίχο* vychází ze starého motivu touhy po domově, který je dobře známý i z řecké lidové poezie – písně ciziny.

*A zjevuje se přede mnou znovu a znovu
stín Odysseův, s očima zrudlýma
solí mořských vln
i nenasytnou touhou znovu spatřit kouř,
který stoupá z krbu jeho domu
i svého psa, který zestárl čekaje u dveří.*

Naopak Kavafis ve své básni *Ithaka*, nezdůrazňuje touhu po domově, ale radost z vlastní cesty, vlastní cesta a poznání je cílem a smyslem putování.

*Tu krásnou cestu dlužíš Ithace
nebýt jí, nikdy bys nebyl vyplul,
víc už ti nemůže dát.*

*Shledáš-li Ithaku chudou , nebudeš přesto zklamán,
jsi teď moudrý, získal jsi zkušenost
a víš, co je Ithaka.*

(1911)

Kazantzakis navazuje tam, kde končí Homérova Odysseia. Kazantzakisův hrdina putuje po Peloponésu, Krétě, Egyptě. Jeho pouť je symbolem Kazantzakisova životního hledání, vlastních pochyb a nejistot.

Náznak nových Odysseových cest je znám už u Homéra. V 11. zpěvu Odysseje Teiresiás Odysseovi věští:

Až pobiješ ženichy drzé v paláci svém,

ať Istí nebo mečem,

vezmeš do ruky veslo a půjdeš zas širým světem...

(Vladimír Šrámek, 1945)

Po jazykové stránce velmi náročné dílo.

Autor studoval dialekty a reálie.

Romány

Překlady románů do češtiny viz:

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/14677/novorocka-literatura-vydana-v-cestine>

Anjelos Sikelianos

1884 –1951

Sikelianose spojovala s Palamasem **myšlenka kontinuity řecké kultury**, spojení minulosti s přítomností. Oba také (stejně jako Kazantzakis) byli přesvědčeni, že básník plní roli **proroka, mesiáše**.

Narozen na Lefkádě – vzdálený potomek jónské školy:
dokonalá znalost lidového jazyka, ústní tradice
krétské literatury (krétských dramát)

Solomosova a Kalvosova díla

dobrá znalost světové, především italské literatury









– r. 1909 – prvotina **Vizionář** (řecký název Alafroiskiotos, člověk lehkého stínu, je narážkou na verš ze Solomosovy básně *Svobodní obléhaní*)

– lyrická autobiografie

– oslava harmonie mezi člověkem a přírodou

V dalších básních Sikelianos pokračuje směrem, který naznačil už básní *Vizionář*:

Zájem o starořecký svět, jeho náboženství a mystické nauky, (orfismus, eleusínská mystéria) a vůbec o všechny projevy řecké tradice včetně křesťanství.

Na jejich základě se snaží vytvořit novou kosmogonii, nový celosvětový ekumenický náboženský mýtus, který bude spojením těchto předchozích stádií – prvotního matriarchálního náboženství, starořeckého náboženství, orfismu a symbolů křesťanské nauky.

To vše Sikelianos spojuje a na tomto základě vytváří svoje pojmání, chápání podstaty světa.

V letech 1915–1917 uveřejnil Sikelianos 4 knihy básní pod společným názvem ***Prolog k životu*** (*Svědomy mé země, Svědomí mého národa, Svědomí ženy, Svědomí víry*), v roce 1947 připojil pátou knihu s názvem *Svědomy mé tvorby*.

– volný verš

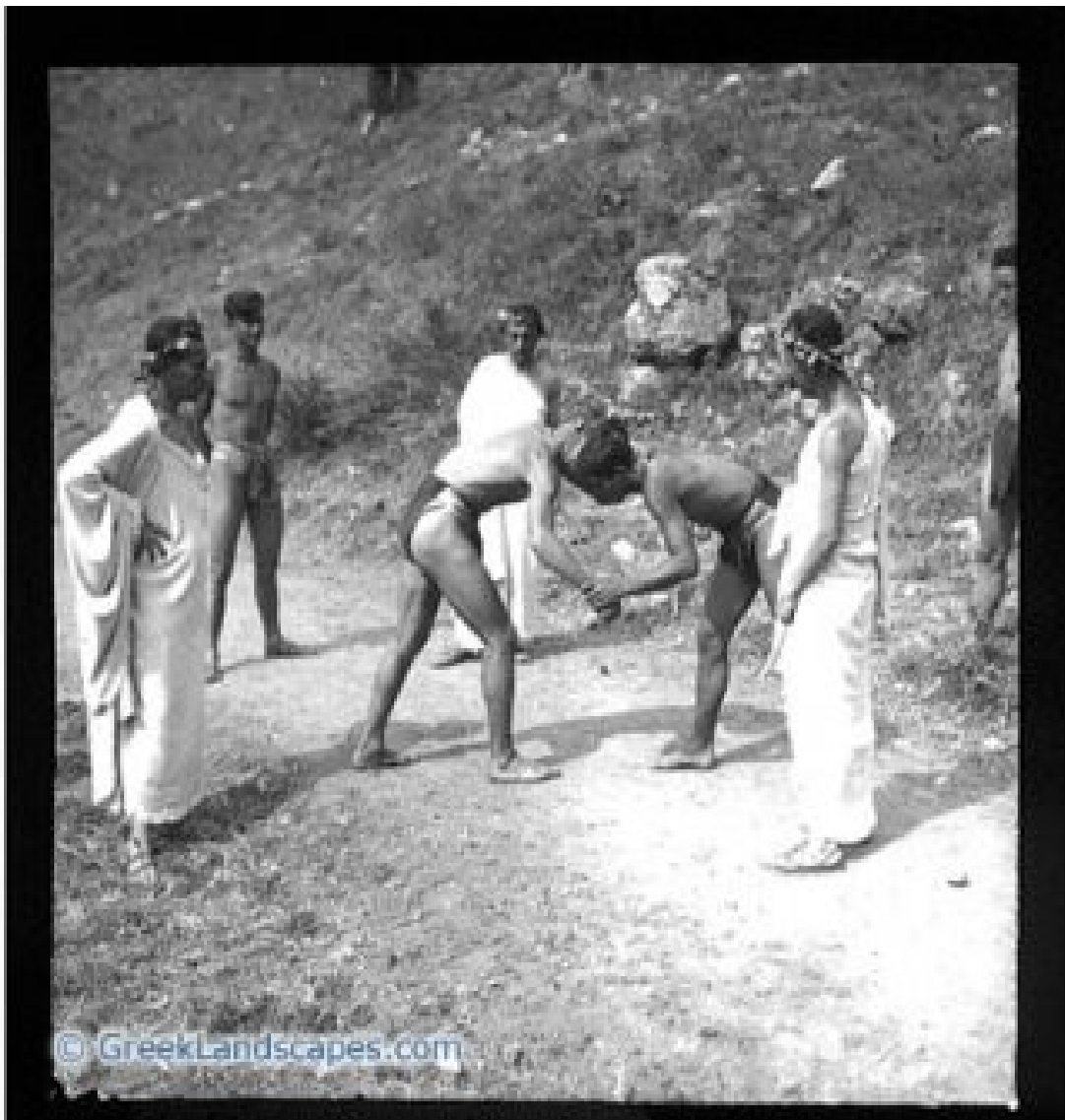
Ve dvacátých letech se Sikelianos pokusil převést do praxe svou kosmoteorii, svoje ideály, které do té doby vyjadřoval ve svých básních:

Delfská myšlenka vyjadřovala jeho přání vytvořit v Delfách (ve starověku považované za centrum–pupek světa –omfalos) ekumenické duchovní centrum, které bude v „apollónském duchu zahrnovat a spojovat všechny bohy a všechny duchovní proudy světa, bude mít celosvětový dosah a přispěje ke spolupráci a duchovnímu společenství všech národů světa.“

Společně se svou ženou Evou Palmer uspořádal v r. 1927 mezinárodní delfské slavnosti. Tyto slavnosti neměly být jen kulturním festivalem, ale měly znovu oživit náboženskou atmosféru starověkých delfských her: uvedení antického dramatu v původním prostředí, sportovní závody, dobové oděvy, hudba.



© GreekLandscapes.com



© GreekLandscapes.com



© GreekLandscapes.com

Sikelianos postavil celou svou činnost do služeb delfské myšlenky. Psal **lyrické divadelní hry pro zamýšlené delfské festivaly**, jeho texty však zůstaly převážně knižními dramaty (*Poslední orfický dithyramb neboli dithyramb růže, Sibyla*). Drama **Sibyla** napsal v roce 1940 pod dojmem hrozby italského útoku; Sibyla zde jako symbol Řecka hlásá věrnost zděděné víře a právo na svobodu. Dalšími jeho veršovanými tragédiemi jsou např. **Daidalos na Krétě** (1946) a **Kristus v Římě** (1947). Přestože se autor snažil sledovat jako vzor antickou tragédii, zejména Aischyla, zůstala jeho díla spíše **lyricko–epickými básněmi** bez dramatické gradace.

– Sikelianos byl první řecký myslitel, který se v době Velké myšlenky, kdy řeckou politiku ovládal ideál národnostního státu, zabýval vizí ekumenické celosvětové jednoty založené ne na vojenských a politických dohodách, ale na kulturních vazbách.

– V době, kdy se ještě příliš neřešily otázky ekologie, upozorňoval na důsledky jednostranného technického a průmyslového rozvoje a zdůrazňoval nutnost žít v souladu s přírodou.

V době, kdy se rozvíjí materialistická filosofie a západní racionalismus, Sikelianos mluví o nezničitelném náboženském kapitálu člověka.

Neosymbolisté a neoromantici

Ve 20. letech 20.st. vzniká v Aténách tzv. aténská škola neoromantismu a neosymbolismu.

- poezie pesimismu a deziluze (maloasijská katastrofa 1922)
- poslední zastánci tradičního verše
- nerétorický, prostý způsob vyjádření, odpor k oslavování hrdinů a významných událostí té doby
- běžný mluvený jazyk

Básníci se orientují dvěma směry:

- únik od skutečnosti, poezie plná melancholie (K. Uranis)
- ironie a sarkasmus (K. Karyotakis)

Kostas Karyotakis



Kostas Karyotakis

(1896–1928)

- narozen v Tripoli
- vystudoval práva a pracoval jako vysoký úředník Ministerstva sociálních věcí
- pro neshody s ministrem poslán do Prevezy (Epiros)
- zde r. 1928 spáchal sebevraždu

Dílo:

- v r. 1928 vydává svou třetí sbírku ***Elegie a satiry (Ελεγεία και σάτιρες)***, která je (oproti předchozím) kladně přijata:
 - beznaděj a deziluze, ale i sarkasmus a ironie (*Ideální sebevrazi*)
 - vliv symbolismu, prokletých básníků
 - protiválečné básně (*Michalios*)
- společné rysy s Kavafisovou poezií: skepticismus vůči zavedeným hodnotám, které jsou pro Kavafise relativní, ironický odstup a sarkastický postoj k sobě samému.

Maria Polyduri

(1902 – 1930)

Básnířka, přítelkyně K. Karyotakise, po jeho smrti do jejích básní pronikají tóny melancholie a deprese. Láska a smrt jsou základními motivy její poezie. Zemřela ve 28 letech na tuberkulózu.



Svobodný duch

(*Ελευθερο πνεύμα*, 1929)

– kritická eseje Jorgose Theotokase, reakce na tvorbu začátku století a především na literaturu vznikající ve 20. letech, po maloasijské katastrofě

Situace v literatuře:

– poezie: melancholie a deziluze, karyotakismus

– próza: žánrová povídka, realistické romány – náměty z prostředí nejnižších sociálních skupin (prostředí maloasijských uprchlíků)

Kritika

Próza

- žánrová povídka – „fotografická škola“
- popisnost, bez propracované psychologie postav
- ideologicky zaměřená literatura

Poezie

- poezie rezignace – jedním z představitelů i Kavafis

Řešení

- nástup nové generace, nepoznamenané minulostí
- nutnost zaměřit se na větší prozaické formy – román, který poskytuje dostatek prostoru pro propracování charakterů
- potřeba sledovat zahraniční trendy
- ideologická nezávislost autorů

Generace 30. let – próza

Maloasijská škola

Stratis Myrivilis

Stratis Dukas

Ilias Venezis

Fotis Kondoglu

- zkušenost s dramatickými událostmi maloasijské katastrofy
- díla odráží historické události doby nebo jsou návratem do dětství stráveného v Malé Asii nebo v Konstantinopoli
- přínosem jazyková stránka, autoři čerpali z řecké literární tradice, (Erotokritos, Makryjannis, lidová píseň) a psali prostou, ale bohatou dimotiki

Stratis Myrivilis

(1892 – 1969)

- pocházel z Lesbu
- účastník 1.sv.války i maloasijského tažení
- **Život v hrobě** (1924, 1930, 1955, čes. 1965)
 - deníková forma
 - vychází ze spisovatelových zážitků
 - obžaloba války a jejích prostředků (Myrivilis srovnáván s Remarquem a Barbussem)
 - název: „život v zákopech“, Velkopáteční hymnus
 - bohatá dimotiki
- **Učitelka se zlatýma očima** (1933)
- **Královna moře** (1949, čes. 1967)
- **Vasil Paličák** (1943, čes. 1972, in: *Pět řeckých novel*)

Ilias Venezis

(1904 – 1973)

- v osmnácti letech zajat Turky a poslán do vnitrozemí Malé Asie, kde více jak rok strávil v pracovních táborech pro Řeky
- svoje dramatické zážitky popsal v románě **Číslo 31328** (*To vouμερο 31328*, 1931)
 - realistický, bezprostřední popis událostí
- **Aiolská země** (*Αιολική γη*, 1943, čes. 1966)
 - vzpomínky na idylické dětství v Malé Asii
 - inspirace lidovou poezií a pohádkou

Stratis Dukas

(1895-1983)

- účastník 1. sv. války i maloasijské výpravy, později žil v Soluni, kde v okolí města zapisoval příběhy z venkova a čerpal tak náměty pro svá díla
- **Zajatecův příběh** (*Ιστορία ενός αιχμαλώτου*, 1929, čes. 1963)
 - hlavním hrdinou Řek, který se zachránil v přestrojení za Turka
 - krátký příběh plný napětí a dramatického děje
 - prostý, jednoduchý jazyk

Fotis Kondoglu

(1895 – 1965)

- malíř a prozaik
- jeho prózy nejsou realistickými popisy událostí jako u ostatních autorů školy
- témata:
 - 1) romány z prostředí španělských a portugalských pirátů a dobrodruhů (***Pedro Cazaras***, 1923)
 - inspirace Robinsonem Crusoe (překlad do češtiny)
 - 2) vzpomínky na idylické dětství v Malé Asii

Generace 30. let – próza romány z městského prostředí

Jorgos Theotokas

M. Karagatsis

Anjelos Terzakis

- realistické romány zaměřené na společenské změny ve městě, nejčastěji v Aténách, ve 30. letech
- častým tématem život rodiny, která se musí vyrovnat s nastalými změnami a novými podmínkami po maloasijské katastrofě
- po technické stránce autoři nijak významně nepřispěli k vývoji novořecké prózy, většinou nepřekročili hranice realismu
- přínosem nové náměty
- jazyk městského prostředí, méně bezprostřední, s prvky katharevusy

Jorgos Theotokas

(1905-1966)

- pocházel z Konstantinopole
- psal prózu, poezii, dramata, cestopisy, eseje (*Svobodný duch*)
- tak jako ostatní prozaici té doby se soustředil na román
- charakteristické prvky
 - kritika aténské společnosti po maloasijské porážce
 - detailní psychologický rozbor hrdinů
- román **Argo** (*Αργώ*, 1933-36)
 - hlavními hrdiny členové studentského spolku Argo
 - autor sleduje jejich životní osudy a zklamání
 - hlavní otázkou je, zda je možné uskutečnit ideál spravedlnosti a jakou podobu má tato spravedlnost ve společnosti plné cynismu a touhy po moci
 - dodržuje zásadu objektivity autora (*Svobodný duch*)

- román **Posedlost** (*Το δαιμόνιο*, 1938, čes. v antologii *Pět řeckých novel*, 1972) o rozpadu rodiny Christofisů (vliv dědičnosti na životní osudy člověka)
- román **Slzy dospívání** (*Λεωνής*, 1940, čes. 1979)
 - vzpomínky na Konstantinopol autorova dětství

M. Karagatsis

(1908 - 1960)

- psal romány, novely, povídky, dramata i cestopisy
- ovlivněn psychoanalýzou: sexuální prvek hraje zásadní úlohu ve společenských vztazích a řídí jednání hrdinů, často je vede k bezvýchodnému tragickému konci
- nepřekračuje rámec realismu, přes svoji znalost psychoanalýzy je především přesným pozorovatelem skutečnosti
- námětem tří stěžejních románů je snaha hlavních hrdinů přizpůsobit se životu v Řecku: ruský voják Liapkin z románu **Plukovník Liapkin** (*Ο συνταγματάρχης Λιάπκιν*, 1933) a finský kapitán **Jungerman** ze stejnojmenného románu (*Γιούγκερμαν*, 1939) utíkají před ruskou říjnovou revolucí, Francouzka Marina z **Velké chiméry** (*Η μεγάλη Χίμαιρα*, 1936) se náhodně seznámí s řeckým námořníkem a odjede s ním na ostrov Mylos, jejich pokusy nejsou úspěšné, nejsou schopni asimilace a Řekové odmítají cizince přijmout.
- Kritika ocenila především bohatou fantazii autora, odvalu, s jakou přistupuje k sexuální tematice, a skutečnost, že nepodléhá žádným předsudkům.

Anjelos Terzakis

(1907-1979)

- prozaik, dramatik a literární kritik
- pod vlivem psychoanalýzy napsal román ***Fialové město*** (*Μενεξεδένια πολιτεία*, 1937)
- po válce vydal historický román ***Princezna Izabo*** (*Η πριγκηπέσσα Ιζαμπώ*, 1945)

Soluňská škola

- Soluň se ve 30. letech stává důležitým kulturním centrem
 - v r. 1926 založení Aristotelovy univerzity
 - časopis *Makedonské dny* je otevřený moderním směrům, první překlad Kafky do řečtiny
 - absence závazné literární tradice umožňuje nezávislejší tvorbu inspirovanou evropským modernismem
- soluňskou školu s moderní evropskou literaturou spojuje především obrat do nitra hrdiny a využití nových postupů
- Děj románů a povídek autorů soluňské školy se neodehrává v tradičním venkovském prostředí nebo v prostředí velkoměsta, jako u většiny předchozích autorů, místo tradiční zápletky a příběhu zaujímají vnitřní pochody hlavního hrdiny.
- Za hlavní přínos této skupiny je považováno užití vnitřního monologu.
- Autoři: Alkibiadis Jannopoulos (1896-1981), Jorgos Delios (1897-1980), Stelios Xefludas (1901-1984) a Nikos G. Pendzikis (1908-1992)

Avantgardní umělecké směry v Řecku

FUTURISMUS

- futuristický manifest – 1909 (F.T. Marinetti)
- provádí obsahovou i syntaktickou destrukci věty: osvobozuje slova od zavedených kontextů a ruší logická i syntaktická pravidla
- uvolňuje grafickou podobu verše, ruší interpunkci
- rychlost a dynamika moderní doby

FUTURISMUS V ŘECKU

- F.T. Marinetti, futurismus jako oficiální umění fašistické ideologie je pro Řeky nepřijatelný
- ruský protiválečný futurismus Majakovského inspiruje tureckého básníka Nazima Hikmeta a Nikitase Randose

Nikitas Randos (1907 - 1988)

- levicový autor a literární kritik
- na kulturním dění v Řecku se podílí mezi lety **1929 až 1936**
- r. 1931 sbírka ***Básně*** (*Ποιήματα*)
- proletářská poezie
- témata: život dělníků, život přeplněného velkoměsta s jeho rychlým životním tempem, stresem a vzájemným odcizením. Popisuje společnost, která se rychle mění, přičemž tato změna přináší jak pozitivní tak negativní důsledky.
- jazyk: používá **běžný současný slovník, ale i slova z oblasti žurnalistiky, odbornou terminologii**, v tomto směru se naprosto odklání od předchozí tradice
- technika: obrazy ve velmi rychlém sledu, napodobení rychlosti, pohybu současného života
- rychlé střídání obrazů, zvuků, barev (filmová technika)

Surrealismus v Řecku

- Řecko není na surrealistické umění připraveno předchozím vývojem.

1931 - Seferis: *Strofi*, Randos: *Básně*

1931 – časopisecky článek Dimitriose Mentzelose o surrealismu

1935 – Elytis – první básně v čas. *Nová literatura*

1935 – Embirikos – přednáška o surrealismu, *Vysoká pec*

- Hlavní představitelé:

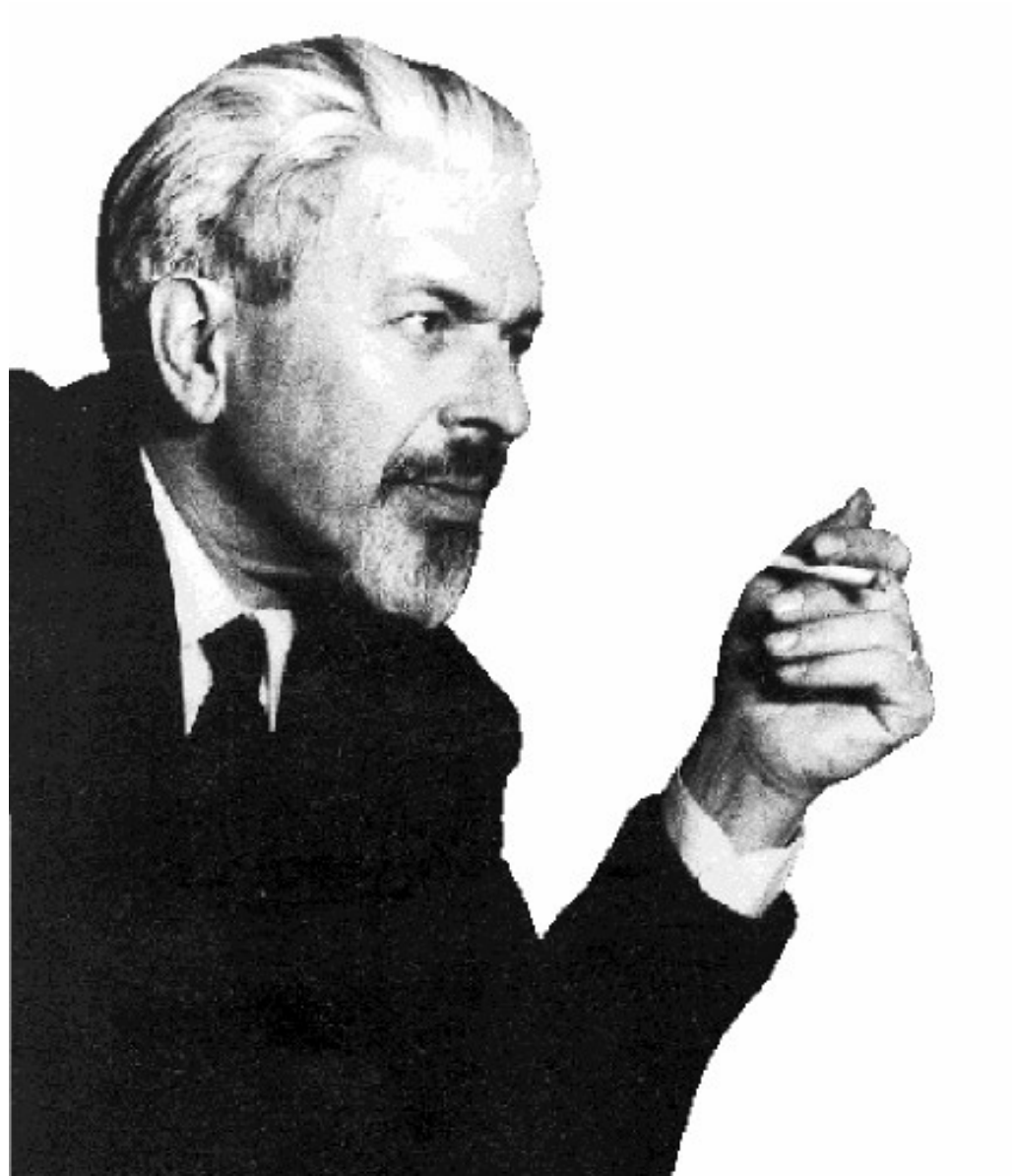
Andreas Embirikos

Nikos Engonopoulos

Andreas Embirikos

(1901 - 1975)

- z bohaté lodářské rodiny ostrova Andros
- odchod do Paříže roku 1925
- seznámení s psychoanalýzou (René Laforque) a surrealistickým uměním (A. Breton aj.)
- návrat do Řecka:
 - ***Vysoká pec***, 1935
 - uvedení psychoanalýzy do Řecka, založení Řecké psychoanalytické společnosti
- odpor filologů i lékařů



Vysoká pec

(1935, Υψικάμινος)

- 250 výtisků, rozebráno během jednoho dne
- 63 krátkých básní v próze
- technika: porušení logických vazeb, gramatická správnost
- oproštění slova od obvyklého kontextu
- pozornost soustředěna na klíčová slova:
 - slova označující něco nečekaného, překvapujícího, pohlavní orgány
 - akusticky výrazná slova (katharevusa)
ορυμαγδός (hluk, vřava) **μαρμαρυγή** (lesk, třpyt)

Vnitrozemí (1945, *Ενδοχώρα*)

- autor se vzdává automatismu
- vrací slovu jeho pravou úlohu jako součásti celku

Oktana (1980, *Οκτάνα*)

- báseň-kázání (manifest)
- základní surrealistická technika spojování protikladů
- kontrast starého a nového světa
- vítězství nového světa, překonání všech tabu
- rétorická podoba básní

Přínos

- uvedení surrealismu a psychoanalýzy do
Řecka
- snaha vrátit slovu původní význam
- rozšíření jazykových možností
- pozitivní přístup k životu – překonání
karyotakismu

Nikos Engonopoulos

(1907-1985)

- surrealistický básník a malíř
- spojení moderního pojetí s tradicí – v malířství inspirace byzantskou malbou,
- sb. básní ***Nemluvte s řidičem/Vůdcem*** (1938, Μην ομιλείτε εις τον Οδηγόν)
 - využití surrealistické metody absurdních spojení dvou obrazů často z jiné významové roviny
 - nelogická spojení, černý humor, archaizující jazyk – důvody nepřijetí sbírky



Bolivar (1944, Μπολίβαρ)

- báseň napsána během zimy 1942-43
- jako protifašistická báseň rychle získala uznání především mladé generace
- spojení prvků řecké tradice s cizokrajnými prvky
- oslava jihoamerického revolucionáře Simona Bolivara
- jména řeckých hrdinů
- toponyma exotická i řecká
- oslava hrdinů – inspirace lidovou písní
- humor a ironie nedílnou součástí Engonopulosových děl

ZÁVĚR:

Po vítězství jihoamerického povstání byla v Anapli na opuštěném kopci nad městem postavena bronzová socha Bolivara. Ale když v noci vál silný vítr a nadzvedával hrdinův plášť, vyvolaný zvuk byl tak ohlušující, že nikdo nemohl zamhouřit oka a o spánku nemohla být ani řeč. A tak obyvatelé města přijali náležitá opatření a podařilo se jim docílit svržení sochy.

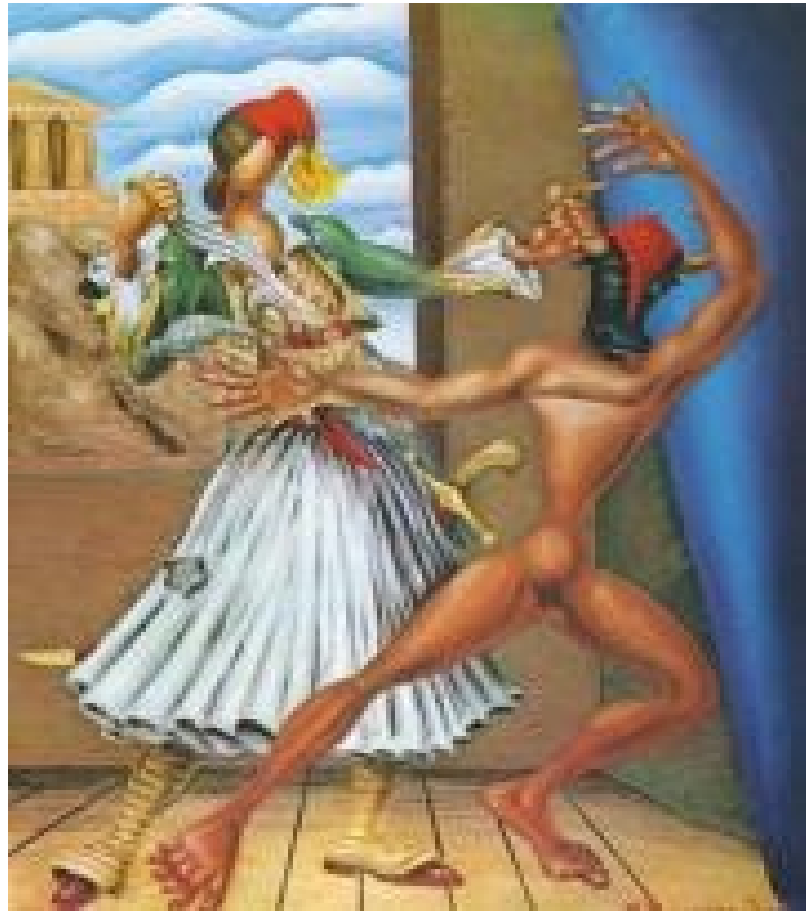
Vojevůdče,

Co jsi pohledával

V Larisse

Ty, který pocházíš z ostrova Hydra













Řecký surrealismus

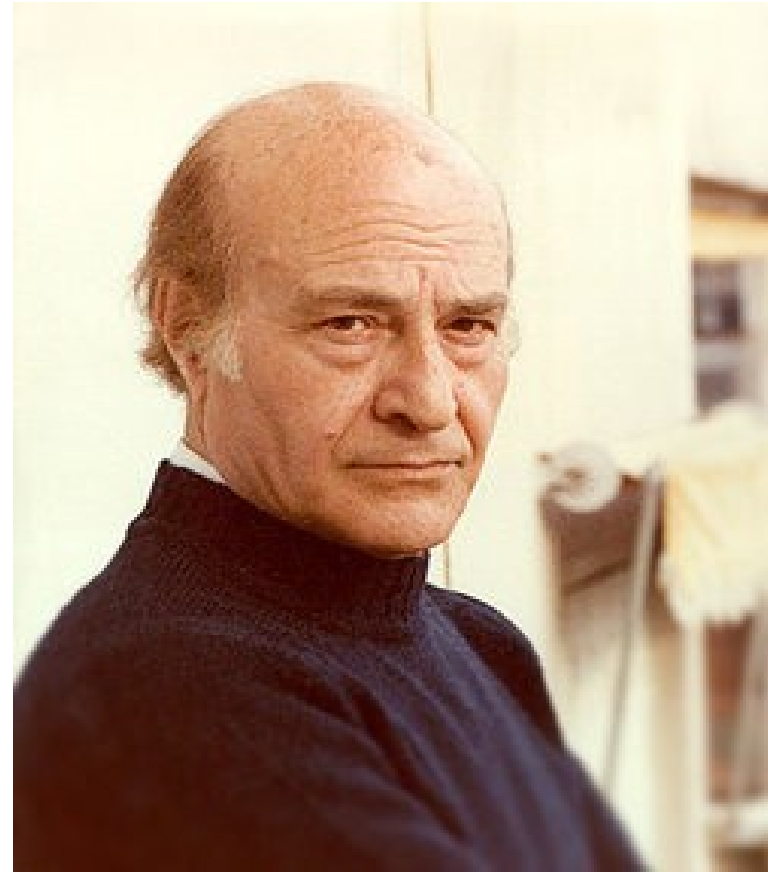
- využívá základní surrealistické metody:
 - automatické psaní
 - spojení dvou nesourodých obrazů
 - využití motivu snu
 - černý humor

Řecký surrealismus je apolitický a nemá podobu hnutí s kolektivními projevy.

Odysseas Elytis

(1911 - 1996)

- Ελύτης – Ελλάδα – ελευθερία - ελπίς
- pochází z Iraklia na Krétě, od 1914 v Aténách
- studia práv, zaměření na literaturu
- seznámení se spisovateli kolem čas. *Nová literatura* – první publikované básně
- 1979 – Nobelova cena za literaturu



- první básně v r. 1935 časopisecky:

Egejské moře (Του Αιγαίου)

Sedm nočních sedmiverší (Επτά νυχτερινά επτάστιχα)

- motivy: moře, pobřeží, jasné nebe, ptáci, světlo (i v budoucnu základní a trvalé motivy Elytisovy poezie)

- eliptické básně, promyšlená struktura

- volný verš

- dimotiki

Klepnete pro vložení titulu

- v r. 1936 časopisecky báseň **Dionysos** – **vliv surrealismu**, později zařazeno do sb. *Orientalce* (*Προσανατολισμοί*)
 - odklon od epigramatické poezie a přechod k uvolněnějšímu způsobu vyjádření
 - hlavními motivy: okouzující řecká příroda, mládí a radost

Z básně **Melancholie Egejského moře**

Lodkou s plachtami Přesvaté Panny

Pluli doprovázeni šťastnými větry

Milovníci cizích krajů s liliemi

Noc tu opěvovala spánek

S rozevlátými vlasy na zářivě svítících šíjích

Nebo na dlouhých bílých březích

První básně kritikové označovali za bezstarostné písně:

- překonání karyotakismu
- zapadají do kontextu povinné oslavy mládí a radosti ze života za Metaxasovy diktatury
- sb. *Slunce první* (1943, *Ο Ήλιος ο Πρώτος*) – reakce na válku, poprvé motivy přírody a radosti ze života střídají vážnější tóny

Hrdinský žalozpěv za podporučíka padlého v Albánii
(1945, Άσμα ηρωικό και πένθιμο για το χαμένο
ανθυπολοχαγό της Αλβανίας)

- zážitky z albánské fronty
- inspirace folklórními žalozpěvy (charondika, miroloja)
- současně oslava hrdinství a touhy po svobodě
- motiv jarního znovuzrození (spojení motivu smrti hrdiny s motivem velikonočního vzkříšení)

Hodno jest (1959, *Το Ἄξιον Ἐστί*)

-

Název – první slova velkopátečního hymnu (*Ἐπιτάφιος Θρήνος*)

- propojení různých prvků řecké tradice: starořecká lyrika, byzantské hymny, lidová poezie, novořečtí autoři (Solomos, Kalvos, Makryjannis aj.)

- výstavba díla podle byz. hymnu:

Genesis (motiv zrození Básníka – Tvůrce a vzniku „velkého a malého světa“)

Pašije (utrpení Řecka za války)

Gloria (oslava Řecka, jeho krajiny, kultury i dějin)

Velkopátěčmíí Hymmmus

Hodno jest chválit Tebe, dárce života,
který jsi na kříž rozepjal ruce,
který jsi rozdrtil moc Nepřítele.

Hodno jest chválit Tebe, Stvořitele
všehomíra,

Tvé utrpení zbavilo útrap nás,
nás ze zkázy jsi zachránil.

Jorgos Seferis

(1900 - 1971)

- narozen ve Smyrně
- 1914 do Atén
- studia v Paříži
- diplomatická kariéra
- r. 1963 Nobelova cena
za literaturu



Dílo

- 1931 – sbírka **Obrat** (Στροφή), 200 výtisků na vlastní náklady
- 1935 – **Mythistorima** (Μυθιστόρημα)

Charakteristické znaky Seferisových básní:

a) melancholie a pesimismus, přesto s možností obratu k lepší budoucnosti

b) základní témata:

nostalgie po ztraceném světě minulosti, ztracené vlasti (Malá Asie)

touha po návratu do vlasti (velkou část života Seferis strávil v zahraničí)

obavy o osudy Řecka

c) symbolické vyjadřování, Seferis se vyjadřuje k aktuálním tématům prostřednictvím mytologických námětů

Báseň *Argonauti* – vyjadřuje pocity ztracené generace

... jejich vesla označují místo na břehu, kde spí

- postava Elpénora v novořecké poezii

Jannis Ritsos

(1909 - 1990)

Jeden z nejplodnějších řeckých básníků: vydal 100 básnických sbírek, 4 divadelní hry, prózu, eseje, překlady.

Narodil se na Monemvasii, na jihu Peloponésu, 1. května 1909.

- rodinné tragédie – motiv „mrtvého domu“

*Ty dva pokoje, které jsme si nechali,
studené a holé, vysoké, snad proto,
abychom nahlíželi na věci shůry,
trochu z dálky, abychom měli pocit,
že vidíme a ovládáme náš osud.*

-

*Tyto dva pokoje visí v nekonečné noci
jako dvě zhaslé svítilny na opuštěném břehu.*

1936 – **Žalozpěv** (Επιτάφιος)

- události r. 1936 – demonstrace dělníků v severním Řecku
- inspirace lidovými žalozpěvy a velkopátečním hymnem
- nářek matky nad ztrátou syna, víra v lepší budoucnost
- patnáctislabičný jamb
- zhudebněno Mikisem Theodorakisem

Za občanské války napsal Ritsos jednu ze svých nejslavnějších básní **Řekové/Řecký národ** (*Ρωμιοσύνη*):

- vydána až 1954
- zhudebněna M. Theodorakisem
- oslava boje Řeků proti okupantům
- inspirace lidovou písní

Ritsos se za války účastnil odboje, po válce pro levicové smýšlení internován na ostrovech, internace také v 1. polovině 70. let

- 1956 - **Sonáta měsíčního svitu** (*Η σονάτα του σεληνόφωτος*)
 - dramatické monology
 - motiv mrtvého domu, zrcadla, klíče, slunce a větru
- 1972 - **Čtvrtý rozměr** (*Τέταρτη διάσταση*)
 - témata z mytologie
 - Kavafis: sympatie k antihrdinům
 - Seferis: spojení mýtu se současností

Generace 30. let - přínos

- překonání karyotakismu
- moderní literatura (román, volný verš)
- každý autor svým specifickým způsobem **spojuje moderní prvky s prvky řecké tradice** a kultury (mytologické náměty, byzantské hymny, lidová poezie, reakce na historické i aktuální události)

